

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM

Tudományos Diákköri Dolgozat

Lukács Zsolt

**Szombathely
2014**

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR
FÖLDRAJZ- ÉS KÖRNYEZETTUDOMÁNYI INTÉZET
TÁRSADALOMFÖLDRAJZ TANSZÉK

A falusi turizmus lehetőségei a Göcsejben

TDK dolgozat

Készítette:
Lukács Zsolt
Földrajz BSc-szakos hallgató

Témavezető:
Dr. Balogh András
Egyetemi docens

Szombathely
2014

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. A néprajzi táj fogalma, lehatárolási kérdései	5
3. A falusi turizmus fogalma, főbb jellemzői	8
4. Göcsej nevének eredete, lehatárolási kérdései és vázlatos története	10
5. A Göcsej néprajzi sajátosságai	14
6. Alkalmazott módszerek	16
6. 1. Mutatócsoportok	17
6. 2. Térinformatikai megjelenítés	23
7. A göcseji falvak turisztikai lehetőségei	24
7. 1. Természeti környezet	24
7. 2. Épített környezet	26
7. 3. Megközelíthetőség	27
7. 4. Közintézmények	29
7. 5. Emlékművek	31
7. 6. Népi foglalkozások	33
7. 7. Sportolási lehetőségek	34
7. 8. Gasztronómia	36
7. 9. Mezőgazdálkodás	38
7. 10. Rendezvények	39
7. 11. A göcseji falvak turisztikai lehetőségei – összefoglalás	41
8. Összegzés	43
9. Irodalom	44

1. Bevezetés

A néprajzi tájak hazánk sajátos társadalmi, gazdasági és kulturális jegyekkel rendelkező területi egységei, amelyek a legtöbb esetben nem igazodnak közigazgatási határokhoz, mégis környezetüktől rendszerint könnyedén megkülönböztethetőek. Vizsgálatuk a településföldrajzi szakirodalomban ritkaságszámba megy. Egyes néprajzi tájaink zömében községi jogállású településekből állnak, s így – főképp néprajzi jellegzetességeiknél fogva – kiváló lehetőségeit hordozzák a falusi turizmusnak, annak az új keletű turisztikai ágazatnak, melynek vizsgálata, települési sajátosságainak feltárása viszont egyre felkapottabb kutatási területnek számít. A néprajzi tájakban fontos a hagyományok őrzése, mondhatjuk, hogy valódi gyöngyszemei hazánknak. Ez jelenthet az ősi foglalkozások (méhészet, fazekasság, szövés-fonás), épített környezet (haranglábak, templomok), gasztronómia (tájjellegű ételek, italok) és a természeti környezet (vadászati lehetőség, túraútvonalak) mellett sok mindent. Ezeket a lehetőségeket az esetek többségében nem használják ki, pedig sok, főleg nagyon kis lélekszámú falu esetében a falusi turizmus kivételével más gazdasági tevékenység megtelepedésére nincs esély.

Vizsgálatom célterülete a Göcsej, Zala megye egyik legismertebb, ugyanakkor legkiterjedtebb, mintegy félszáz települést magában foglaló néprajzi tája, amely – Zalaegerszeg kivételével – apró- és kistelepülésekből áll. Falusi szálláshelyeinek száma viszont a megyei átlagtól is jócskán elmarad. Településeit alapvetően az elöregedés, az elvándorlás, vagyis a lakónépesség folyamatos apadása jellemzi. A fiatal lakosság elköltözik a városokba továbbtanulás, munkalehetőség, vagy a jobb életkörülmények miatt. Néhány településen – pl. Tófej, Teskánd - kisebb üzemek létesültek, melyekben gyakran a munkások nem helybeliek. Más településről érkező embereknek pedig nem fontos a helybeli értékek megőrzése, hagyományaik ápolása. A térség népességmegtartó képességének fokozása helyi munkalehetőségek létrehozásával ugyanakkor fontos lenne, s ennek egyik reális lehetősége a falusi turizmussal való foglalkozás. Érdeklődésem ezen okok miatt fordult a Göcsej felé. Azon túl, hogy bemutatom a Göcsejt meghatározó földrajzi környezetet, a táj kulturális értékeit, népi hagyományait, foglalkozásait, segítségükkel fel is tárom azokat a lehetséges turisztikai vonzerőket, amelyek fellendíthetik a térség turizmusát, egyben a helyiek számára kiegészítő pénzkereseti lehetőséget biztosíthatnának. Ilyen nagy múlttal rendelkező néprajzi táj esetében számos területen találhatunk ugyanis olyan lehetőségeket, amelyekre építeni lehet. Gasztronómia terén jellegzetes a pálinkafőzés és bortermelés, illetve a jellegzetesen göcseji ételek, mint a dödölle vagy a ludaskása. Számos településen található történelmi látványosság,

ilyenek a kúriák, híres emberek szülőházai, millenniumi emlékparkok és múzeumok. Mindezek mellett számottevőek a térség rekreációs és sportolási lehetőségei is. Különféle kikapcsolódásra adnak módot az erdei kisvasutak, kerékpárutak, túraútvonalak és tanösvények. A göcseji települések többségéről elmondható, hogy jól megközelíthetőek. Ez a turisták számára vonzó, könnyen elérhető térséggé teszi. Ugyanakkor, véleményem szerint – s ez dolgozatom hipotézise is – a göcseji települések nyújtotta lehetőségek kihasználatlanok, az itt található természeti és társadalmi adottságokat nem vonják be a turizmusba. Célom e lehetőségek feltárása, bemutatása, s ezáltal annak igazolása, hogy az ezekre épülő/építhető szolgáltatásoknak komoly lehetőségei vannak a Göcsejben.

A falusi turizmus lehetséges vonzótényezőinek feltárása érdekében empirikus kutatásokat végeztem, amely magában foglalta a göcseji települések felkeresését, a helyi adottságok feltárásával vonzerőleltár és fotódokumentáció készítését. Mindezt kiegészítettem kvantitatív módszerekkel: a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisai alapján a falusi turizmust reprezentáló mutatókat települési szinten kigyűjtöttem, s így meghatározhatóvá és összehasonlíthatóvá váltak a göcseji települések között meglévő különbségek, többek között a rendelkezésre álló szálláslehetőségek, az azokon eltöltött vendégéjszakák száma alapján stb.

2. A néprajzi táj fogalma, lehatárolási kérdései

A földrajztudomány által használt alapvető téregység elnevezése rendszerint a táj. A földrajzban alapvetően a földfelszín azon elemeit, egységeit értjük táj alatt, amelyek valamilyen jellemző adottság, tulajdonság, tényező alapján egymástól elkülöníthetők. A táj tehát sok szempontból egységes, a szomszédos területektől különböző forma, a megkülönböztető tájalkotó tényezők pedig sokfélék: lehetnek természetiek (pl. éghajlat, domborzat, növényzet), társadalmiak (pl. településhálózat, gazdálkodás), történeti (letűnt államalakulatok, régi közigazgatási egységek stb.) vagy akár néprajzi jellegűek is, olyanok, amelyek alapvetően befolyásolhatják a táj kiterjedését (MAROSI S. 1980). Egy-egy tájalakító tényező megváltozása újabb táj kialakulásához vezethet (VERESS M. 2011). A társadalmi-gazdasági fejlődéssel, az ember tájátalakító képességének erősödésével, s ezzel párhuzamosan a geográfiai szemlélet változásával a táj fogalma is folyamatos változásokon esett át. A természeti táj kategóriája mellett megjelent a földrajzi táj, a kultúrtáj, a történeti táj vagy régió, mit sajátos területi egység stb.

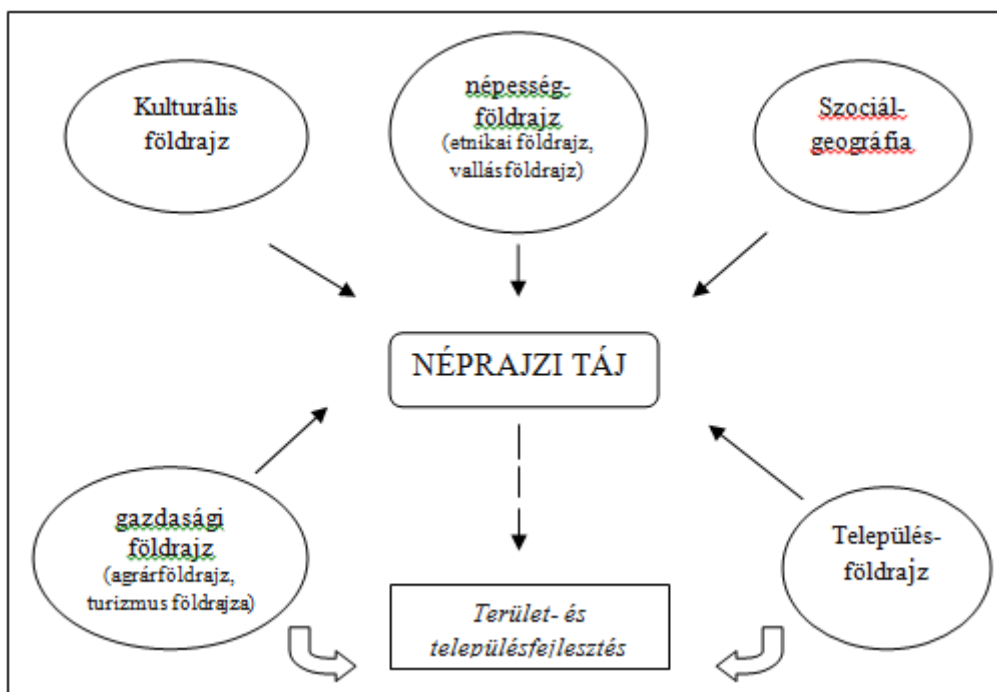
Kutatásom célterülete a Göcsej, Magyarország egyik jellegzetes, nagy kiterjedésű, mintegy félszáz települést magában foglaló tájegysége. Említéskor egy új típusú térkategória, a néprajzi táj kerül előtérbe. A néprajzi táj fogalma, annak használata azonban némi magyarázatot igényel, hiszen a néprajzi táj, mint területi egység a legtöbb esetben nem igazodik a földrajztudomány által használatos térkategóriákhoz (BALOGH A. 2010). A geográfia térkategóriái – mind a természet-, mind pedig a társadalomföldrajzban – hierarchikus rendbe szerveződnek. A természetföldrajzi térkategóriák egymásba hierarchikusan felépülő elemeinek – kistáj → kistájcsoport → középtáj → nagytáj – rendezőelve a homogenitás. A társadalmi térfelosztású rendszerek – beszéljünk akár a funkcionális tagolódású település → vonzáskörzet → régió → ország tagolásról vagy az igazgatási szisztéma település → járás → megye → állam elemeiről – rendezőelve viszont a komplexitás (TÓTH J. 2004). A népi tájszemléletben azonban mindkettő előfordul, s ez adja a néprajzi táj fogalmának újszerűségét.

A különböző tájegységek között akár átfedések is előfordulhatnak, elsősorban akkor, ha a lehatároláshoz különböző tényezőket veszünk alapul, illetve más-más súllyal vesszük figyelembe őket a különböző területeken (GYÖRI R. 2006). A néprajzi tájak esetében is hasonló probléma tapasztalható, sőt, még hangsúlyosabb formában, hiszen a néprajzi vizsgálatokban nem a (természet)földrajzi tájak határai a mérvadók, hanem a kulturális jelenségek, elemek elterjedésének határai. Ezek rajzolják meg a néprajzi tájakat. Feltárni őket

diffúzióvizsgálatokkal, térképező módszerekkel lehetséges (KÓSA L. 1998). A diffúzió a néprajztudományban a kultúrelemek egyik helyről a másikra való terjedése (ORTUTAY GY. 1977). Szintén gond, hogy a körülhatárolás akár egy és ugyanazon néprajzi táj esetében is más és más szempontú. A Göcsej kapcsán ez a probléma csak kis mértékben jelentkezik (lásd később), az Ormánság azonban klasszikus példa erre a problémára: déli határa földrajzi (Dráva), nyelvi (horvátság) és politikai is (országhatár). Északi és nyugati határa vallási alapon húzható meg (református vallású települések elkülönülése a környező katolikus többségű falvaktól) (PISZTER G. 2009). Keleti kiterjedése a legbizonytalanabb: a térségre jellemző sajátos főköltő- és szoknyaviselet elterjedési határa szerint jelölhető ki.

A néprajzi tájakra jellemző sajátosság továbbá, hogy sok esetben „szórványjellegűek”, azaz a térben mozaikos, nem összefüggő elrendeződést mutatnak, szemben a zömében határozott térbeli kontinuitást felmutató természet-és társadalomföldrajzi térkategóriákkal (BALOGH A. 2010).

Az utolsó közel 3 évtizedben a földrajzon belül új eszmerendszerek (regionalizmus, globalizáció), és új földrajzi irányzatok (pl. szociálgeográfia) jelentek meg. A földrajz egyre inkább alkalmazott tudománnyá (is) vált, amely elsősorban a közigazgatás és a területfejlesztés területén mutatkozik meg. Ez utóbbi esetében elmondható, hogy már néprajzi eredmények is szerepelnek egy-egy fejlesztési elképzelésben, pl. a falusi turizmus lehetőségeinek vizsgálatokor (KEMÉNYFI R. 2004). A két tudomány közötti közös szál a térbeliség. Így a társadalomföldrajznak számos tudomány-szakága kapcsolódhat a néprajz alap térkategóriájához, a néprajzi tájhoz (1. ábra).

1. ábra

A néprajzi táj és a földrajz tudomány-szakágai közötti kapcsolatrendszer

Összegezve tehát: a néprajzi táj olyan területegység, amelyet huzamosabb ideig állandó kulturális, társadalmi, gazdasági és ökológiai tulajdonságok jellemeznek és ezáltal elválik környezetétől (KÓSA L. 1998).

3. A falusi turizmusfogalma, főbb jellemzői

Az elmúlt évtizedek során a falusi turizmus felértékelődése tapasztalható Nyugat-Európában. Számos globális jelenség – a Föld népességének felgyorsult növekedése, olajárrobbanások, a gazdasági növekedés lassulása, környezeti katasztrófák – hatására a világturizmus szerkezete átalakult (LENGYEL M. 2004). A turizmusnak ez a formája egyrészt olcsó, másrészt a kisjövedelműek számára is elérhető, mindamelllett környezetkímélő. A falusi turizmus ma már egész Nyugat-Európában kiemelt állami támogatást élvez. Fogalmi lehatárolását is elsősorban a vidékfejlesztés, agrárfejlesztés, regionális, környezeti és turizmusfejlesztés keretén belül, ezek egymással való kölcsönhatásában próbálják értelmezni, s az agrártútermelés kiváltása, illetve a térségi válságkezelés egyik eszközének tekintik (KOVÁCS D. 2003).

Magyarországon a falusi turizmusnak a két világháború között nagy hagyományai voltak, különösen a Balaton és a főváros környékén, a Mecsekben, a Mátra és a Bükk területén, az Alpokalján és az alföldi folyó menti területeken. A háború utáni politikai irányzat a központosítási törekvések révén a városokat preferálta. Az ipari termelés dominanciájának növekedése azt eredményezte, hogy a vidéki munkaerő nagy része is munkássá vált. A falusi turizmus korábban jól kiépített rendszere felszámolódott, újjáéledésére az 1980-as évekig kellett várni. Feléledésében jelentős szerepet játszott többek között az 1991-ben alakult „*Egyesület a Falusi Turizmusért*”, illetve az 1994-ben megszülető Falusi Turizmus Országos Szövetsége (FTOSZ), amely később nevébe felvette az „agro” jelzőt, s neve is FATOSZ-ra módosult. A szövetség önkormányzati elven működő szakmai, érdekvédelmi és érdekképviselői társadalmi szervezet, saját alapszabállyal, elkülönített gazdálkodással, 19 megyei szervezettel (www.fatosz.eu).

Magyarországon a falusi vendéglátás többnyire jövedelemkiegészítő tevékenységként jelenik meg, önálló vállalkozás formájában, és legtöbbször nem lépi túl a családi vállalkozás méreteit (KOVÁCS D. 2003). A falusi turizmus természet közeli, személyre szóló szolgáltatásokat nyújt, nem tömegturizmus és urbanizációmentes (DANIS GY. 2003). A falusi turizmus komplex turisztikai termékként kínálja a település jellemző életformáját, természeti értékeit, népi építészetét, hagyományait és kultúráját bemutató szolgáltatásokat (HAJDÚ E.1999). A falusi turizmusba való bekapcsolódás legfőbb motiváló tényezője természetesen a jövedelemszerzés, de szintén fontos indíték a társas kapcsolatok, személyes kommunikáció

iránti igény, az ismeretszerzés, új kérdésekkel, problémákkal való megismerkedés, és nem utolsósorban a mások által nyújtott jó példa (KRAFTNÉ SOMOGYI G. 1995).

A falusi turizmus elsődleges helyszíne természetesen a falu, de nem kizárólagosan. A 239/2009 (X. 20.) Kormányrendelet értelmében falusi szálláshely létesíthető a kiemelt üdülőkörzethez nem tartozó településeken, valamint a törzskönyvezett gyógyhelyek kivételével az 5000 fő alatti településeken, illetve a 100 fő/km² népsűrűség alatti területeken, ahol a falusi életkörülmények, a helyi vidéki szokások és kultúra, valamint a mezőgazdasági hagyományok komplex módon, adott esetben kapcsolódó szolgáltatásokkal együtt bemutatathatóak.

4. Göcsej nevének eredete, lehatárolási kérdései és vázlatos története

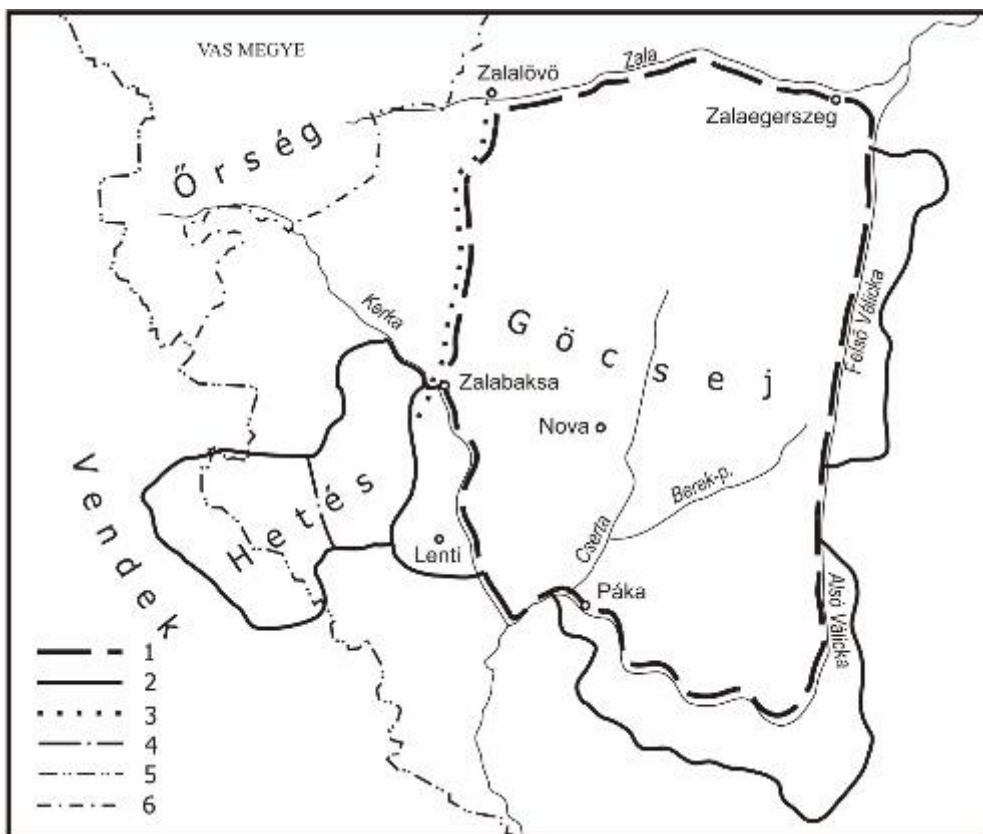
„Ej de göcsejes hel! Ej e za vidik de csúnya Göcse!” – mondták régen Göcsejről az emberek. (BÍRÓ F. 2003.) Az itt élő népesség ezt a vidéket „gacsosnak”-nak, „gacsibosnak”-nak, „göcsörtös”-nek is nevezte. Innen eredeztetik a Göcsej kifejezést. De voltak más elképzelések is a név eredetével kapcsolatban. Egyes kutatók szerint a Karintiában fekvő Gottscheiből származik, mások szerint a német Gott Schei (Isten őrizze) szóból maradt ránk a kifejezés. Ezt a felfogás azzal magyarázták, hogy ezt a térséget gyakran keresték fel bortermeléssel foglalkozó németek és osztrákok, akik a rossz utakra célozva kiáltottak fel. Voltak, akik a népi származást vizsgálva próbálták magyarázni a „Göcsej” szó jelentését. Vámbéry Ármin a török nép eredetét vizsgálva arra a feltételezésre jutott, hogy a „göce” török szóból eredhet (GÖNCZI F. 1914). Gyöngyösi Nagy Ferenc egerszegi várkapitány 1689-ben említést tesz egy bizonyos Göböcséről. A szegek vidékét nevezte így, tehát Becsvölgyét, Petrikeresztúrt, Milejt, valamint a többi környező települést (KERECSENYI E. 1979). Híres nyelvkatónk, Pais Dezső vizsgálata során jutott arra a feltételezésre, hogy a „göhely” szóból származhat, amelynek árkos vízmosás a jelentése.

Göcsej lehatárolása nem egyszerű feladat, ugyanis sosem voltak pontos határai. Az ott élő emberek nem vállalták fel a Göcsejhez tartozást, mert a névből lekicsinylést véltek kiolvasni (KATONA I. 1990). Kosztolányi ismert útleírásából a következő részlet érzékelteti a lehatárolás körüli bizonytalanságot:

„Bátyám, ez már Göcsej? – kérdezi az idegen az egyik gazdát.

Ez még nem! A szomszéd falu már Göcsej!”

A Göcsejnek, mint néprajzi tájegységnek a földrajzi tájrendszerben Közép-zalai-dombság a neve. Északon a Zala-folyó határolja Zalalövőtől Zalaegerszegig, Kelet felé a Felső-Válicka képez természetes határt, míg a Felső-és Alsó-Válicka közötti vízválasztótól délre az Alsó-Válicka völgye. Az Alsó-Válicka torkolatától a Kerka, Cserta közötti vízválasztón húzódik a tájhatár, Kozmadombjától a Kozma-patak zárja a területet (ZENTAI Z. 2001). Gönczi Ferenc szerint azonban a Göcsej etnográfiaiilag mintegy másfél tucat településsel még kibővül (GÖNCZI F. 1914), a göcseji szokásokat gyakorló településekkel együtt pedig még tovább emelkedik (BÍRÓ F. 2001). Gönczi térképén azonban a göcseji határok a fent említett vízfolyások közé kerültek (2. ábra), s alapvetően a későbbi lehatárolások is ehhez, vagyis a természeti földrajzi alapú lehatároláshoz igazodnak (KATONA I. 1990).

Forrás: Bazsika E. - Gyuricza L. 2008

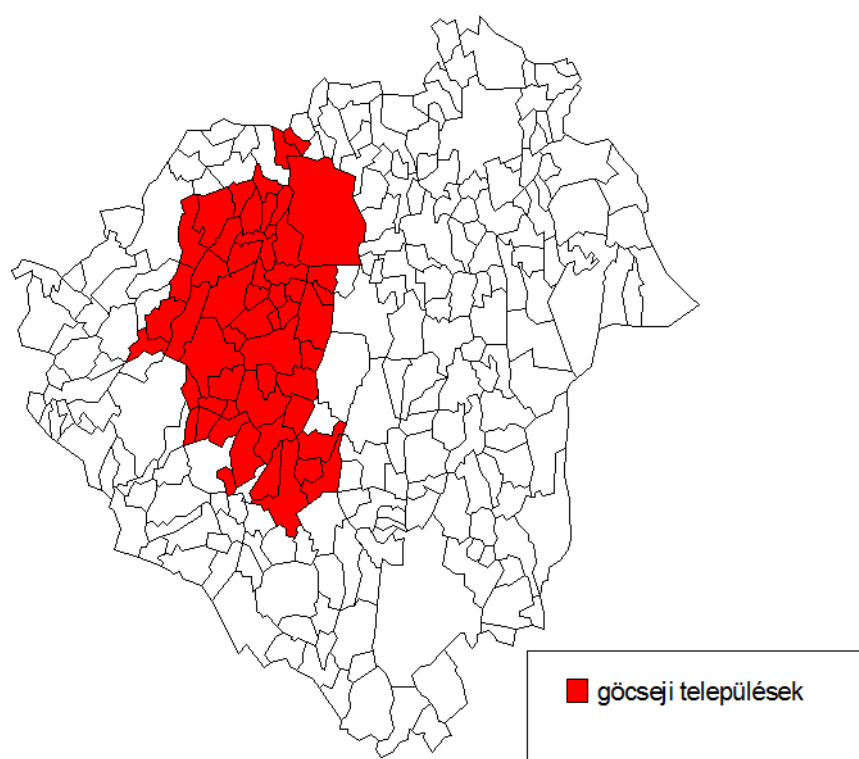
2. ábra

Göcsej földrajzi helyzete Gönczi Ferenc térképén

A Göcsejjel kapcsolatos lehatárolási problémák szlovén kutatók munkáiban is felbukkannak. Amíg a magyar-szlovén határ menti terület másik két néprajzi tája, az Őrséggel és a Hetés egyértelműen kontinuos Szlovéniában, addig Göcsej határon való átnyúlásában nincs egységes álláspont. Varga József nyelvész például 13 szlovén falut sorol a Göcsejhez (BAZSIKA E. - GYURICZA L. 2008).

Göcsej pontos lehatárolása tehát nem lehetséges. Dolgozatomban ezért a legtöbb forrásban fellelhető, Zala, Válicka és Kerka vízfolyások által bezárt terület településeit vizsgálom, kiegészítve két községgel, Kiskutassal és Zalaboldogfával. E két település ugyan kívül esik a természeti lehatárolású téregységen, Göcsejhez sorolásuk ugyanakkor megfontolandó: egyrészt mert outsider helyzetük ellenére számos munkában mégis a Göcsejhez sorolják őket (GÖNCZI F. 1914, KATONA I. 1990, HALÁSZ I. 2001, BALOGH A. 2010), másrészt mert Kiskutas népi építészetében, hagyományaiban, a szerek megjelenésében, egyes tárgyak nevének ejtésében megegyezik a göcseji szokásokkal (www.kiskutas.hu), Zalaboldogfa pedig elsősorban nyelvjárása, hagyományai után szintén rendszerint a Göcsejhez kerül.

Göcsejhez tehát a következő településeket soroltam: Babosdöbréte, Bak, Baktüttös, Bánokszentgyörgy, Barlahida, Becsvölgye, Bocföldre, Boncodföldre, Böde, Bucsuta, Csertalajos, Csonkahegyhát, Csömödér, Dobronhegy, Gellénháza, Gombosszeg, Gutorföldre, Hernyék, Hottó, Iborfia, Kányavár, Kávás, Keménfa, Kiskutas, Kissziget, Kustánszeg, Lickóvadamos, Mikekarácsonyfa, Milejszeg, Nagylengyel, Németfalu, Nova, Ormándlak, Ortaháza, Pálfiszeg, Petrikeresztúr, Pórszombat, Pördeföldre, Pusztaapáti, Pusztaederics, Pusztamagyaród, Salomvár, Sárhida, Szentkozmadombja, Szentliszló, Szentpéterföldre, Szilvagy, Teskánd, Tófej, Várföldre, Zalabaksa, Zalaboldogfa, Zalaegerszeg, Zalatárnok és Zebecke (3. ábra).

Forrás: saját szerk.

3. ábra
A Göcsej települései

Göcsej vidéke időszámításunk óta folyamatosan lakott területnek számított (BÍRÓ F. 2001). A 6. században délről, a Balkán-félszigetről viszonylag nagy szláv populáció érkezett erre a területre, melyek az avarok megjelenésekor az Alpok felé vették az irányt. Néhány szórványban azonban még itt maradtak (BÍRÓ F. 1998). A 19. század végén folytatott régészeti feltárások során arra jutottak, hogy sűrű településhálózat lehetett itt egykor. A 8.-9. században avar és

germán népek telepedtek le a térségben. A germán népesség nem nagy számban élt a környéken, és magyarok érkezésekor eltűntek. A történeti források azt bizonyítják, hogy 860 környékén Göcsej vizenyős, lápos területén, egy szigeten erődített város épült, mely frank fennhatóság alatt állt. A frank birodalom helyi központja volt. A város a későbbi Zalavár helyén épült fel (BÍRÓ F. 1998).

A honfoglalás után a terület nyugati határán feküdt az úgynevezett gyepű, vagyis a mintegy 40-50 kilométer széles határsáv. A magasabb dombokon határőrtelepeket létesítettek. Funkciójuk az volt, hogy a völgyekben lévő apró- és szórt falvakat figyelmeztessék az ellenséges támadásra a gyepű túloldala felől. Innen erednek szeges településeink – például Milejszeg, Pálfiszeg. A szegek a dombtetőkön, dombháton, erdei irtásterületeken laza, szórt elrendezésben épült házak, gazdasági udvarok csoportjai, kis településrészek (BÍRÓ F. 2001). Ezek a települések kivétel nélkül egy-egy gazdag családról kapták a nevüket – például Tubolyszeg, Paissszeg, Győrfiszeg. Több, ma is önálló település neve ma is utal a szeges településszerkezetre: több település neve is jelzi, úgy mint Gombosszeg, Kustánszeg, Milejszeg, Pálfiszeg. A szeges települések az Őrségben is megtalálhatóak, településrészeiket azonban szernek hívják.

Az 1930-as évek kutató mélyfúrásai döntő hatást gyakoroltak a göcsejiek életében. Kiderült, hogy „folyékony aranyat” tartalmaz a földkéreg, melynek kiaknázására gyárat létesítettek, fejlesztették a közlekedési infrastruktúrát és a családok tömegesen jutottak munkalehetőséghez.

5. A Göcsej néprajzi sajátosságai

A régmúlt idők során Göcsejben letelepedett népesség történelme és gazdasági helyzete azonosnak mondható. Göcsej erdőkben gazdag tája hazánkban, ahol kiváló minőségű fák vannak. Mindez meglátszik a térség településformáin és építkezési szokásain, mind a lakóházak, mind a gazdasági épületek vonatkozásában, de a háztartások eszközei és használati tárgyai is az erdő fáihoz kötődnek. A Göcsej ősi lakóépület-típusa a kerített ház. Ez egy négy vagy három oldalról zsúptetővel ellátott épületegyüttes. A lakóépületszárnyhoz derékszögben megtörve istállót építettek, majd hasonlóképpen 90 fokos szögben, a lakószárnyal párhuzamosan ólakat és szintén istállókat emeltek. A gazdasági épületeket vagy körülötte, vagy mögötte helyezték el, de ügyelve arra, hogy a porta továbbra is zártnak tűnjön (ORTUTAY GY. 1977). Jellemző a boronafalas építkezés is, melyek rendszerint különálló pajták voltak, úgymint kamráspajta, istállóspajta vagy torkospajta. A torkos pajta vagy torkos csűr nevét onnan kapta, hogy a hatalmas belső terű, deszkázott nyílásokkal ellátott épületet egy derékszögben toldott bejárat, torok egészíti ki. Ebben télen-nyáron jól szellőzött az eleség. A pajtákban végezték a gabonacséplést, itt tárolták telente a mezőgazdasági- és gazdasági eszközöket és olykor egy-egy családi összejövetel helyszínéül is szolgáltak. A fában bővelkedő részeken az épületek és a tetőfedés anyaga is fa volt. Jellemzőek a díszített építőelemek, melyek különlegessé teszik a lakó- és gazdasági épületeket. Sok parasztházat tölgyfatalpakra építettek.

A Göcsejben legnagyobb múltra tekint vissza a füstös ház építése. Ez volt a lakófunkcióval ellátott ház egyetlen nagyobb fűthető helyisége, melyet kemencével oldottak meg. A füstelvezetés viszont nem volt megoldott, a helyiségben terjengett a füst. A 18. században falba vágott kis ablakszerű nyílással és az ajtó felett elhelyezkedő „füstlikkel” vagy „füstjárólyukkal” próbáltak meg védekezni (GÖNCZI F. 1914). A 18. századtól egyes lakások már kéménnyel voltak ellátva. Ezek módosabb családok épületein voltak kiépítve – paplakásokon, falusi tanítók lakásain, egyes kismemesi családok lakóházain. A sárkemencéket egyre több helyen lebontották, cserépkályhákat húztak fel a helyükre. A 20. század elejére teljesen megoldottá vált a konyhák füsttelenítése (BÍRÓ F. 2001).

A falvak központi részein épült fel a templom. Még épültek szoknyás és ágasfás haranglábak, a dombsági területeken pedig a híres zalai szőlőhegyek pincéi és présházai. Az utak mentén sok faluban keresztfák álltak, művészien faragott korpusszal. Ezeket a századforduló környékén még bádogrózsákkal, csüngőkkel, sőt, emberalakokkal is díszítették (KERECSENYI Z. 1979).

A Göcsejben fellelhető rengeteg fa nemcsak az építkezését határozta meg az itt élő embereknek. Az erdő adta a tűzifát és a mindennapos használati tárgyak készítéséhez szükséges anyagot is. Régen minden férfi értett a fa megmunkálásához Göcsejben.

A régió erdeiben komoly hagyományokra tekint vissza a gyűjtögetés, mely segített a parasztság élelmiszerigényeit is részben kielégíteni, illetve sokaknak adott biztos jövedelmet is. A mezőgazdálkodást nagyban befolyásolta a kedvezőtlen földrajzi környezet miatt, melyek sokáig hátráltatták a térség földművelését. A vidék inkább az állattartásnak és az erdőgazdálkodásnak kedvezett. Így csak irtásos parlagoló földművelés tudott kialakulni. Ez a művelési forma viszont a 19. században kezdett eltűnni. A rozs, a búza és az őszi árpa voltak a legfontosabb takarmánynövényeink, míg zab nem volt jelentős. A Zalai-dombság lejtői viszont a szőlőtermesztésnek kedvező feltételeket nyújt. Az állattartásnak is megfelelő volt a környezet. A rideg állattartás volt a jellemző a térségre. Szarvasmarhát, sertést és juhot tartottak főként, de kisebb mértékben lótenyésztés is meghonosodott Göcsejben (BÍRÓ F. 2001).

A Göcsejben megismerhető a hagyományos életmód, a paraszti gazdálkodás (aszálás, gyűjtögetés, tehéntartás), megőrizték a népi hagyományokat is, minden településen szép középületek láthatók (www.casa-mia.at). A göcseji nép lakásberendezése egyszerű és szegényes. Jellemző darabjai az ácsolt láda vagyis „szökröny”, a fali tálas, a sarokszekrényke, vagy másképp „ómárium”, valamint a fokla elnevezésű, fenyőfából hasogatott világítóeszköz (KERECSENYI Z. 1979). A göcseji asszony is font, szőtt. Egész télen kattogott a szobában a szövőszék. A gyerekek nem váltak el szüleiktől, hanem házközösségben éltek holtig, sőt az unokák is együtt éltek a nagyszülőkkel. Így a földbirtok mindig osztatlan maradt, mert a lánygyermek csak kelengyét s egy-két lábas jószágot kapott. Az itt élő kismanesek folyamatos egymásrataltságra éltek a környéken élő jobbágyokkal. Az életkörülményeik közel azonosak voltak, egyes nemesember a jobbágyaival együtt művelte meg földjét. Még a lakóházaik is hasonlóak voltak. A 19. század végéig volt jellemző az önellátó gazdálkodás.

A Göcseji kultúrát hivatott bemutatni Zalaegerszegen hazánk első szabadtéri múzeuma, a Göcseji Falumúzeum. Megtalálhatóak a teljesség igénye nélkül lakásbelsők, füstös konyhák, szépen faragott asztalok, festett ládák és gyönyörű szöttek is. A pár száz évvel ezelőtti paraszti életformát hozza közelebb hozzánk ez a kiállítás.

6. Alkalmazott módszerek

Az elmúlt évtizedben elsősorban azok az országok tudtak sikeresek lenni a turizmus területén, amelyek képesek voltak organikusan integrálni turisztikai fejlesztési politikájukban a természetvédelmet, a helyi kulturális értékeket, népi hagyományokat, a helyi étkezési és italfogyasztási szokásokat. Ezek a jelenségek elsősorban vidéken, falvakban találhatók. Ezeket a vonzerőket olyan területeken kell keresni, ahol:

- a települések mérete rendszerint kicsi, a lakosságszám alacsony,
- jellemző a mezőgazdasági termelés, az erdő- és legelőgazdálkodás valamint a különböző állattartási módok, esetleg halászat, vadászat hagyományai,
- jellemzők a kis, közepes és családi gazdálkodó egységek,
- a társadalmi struktúra is többnyire a hagyományokra épül,
- a közösségek megőrizték hagyományos értékrendjüket, tradícióikat, identitástudatuk pedig erős.

Választott néprajzi tájam, a Göcsej ezeknek a kritériumoknak – Zalaegerszeg kivételével, amelynek vizsgálatától ezen okból eltekintettem – tökéletesen megfelel.

A göcseji falvak turisztikai lehetőségeinek feltárásához kvantitatív és kvalitatív módszereket egyaránt felhasználtam. Mindkettő a „vonzerőleltár” elkészítését tette lehetővé. Az idézőjel használata azonban fontos, ugyanis vonzerőleltár vonzerőkből állhat, amelyeknek az általam figyelembe vett elemek nem teljes mértékben felelnek meg. Vonzerő – vagy turisztikai attrakció alatt – a fogadóterület olyan természeti vagy kulturális erőforrását értjük, melynek megismerése (átélése) a terület felkeresésének elsődleges indítékaul szolgál a látogató számára (JANCSIK A. 2007). Hangsúlyozandó azonban, hogy az erőforrások csak potenciális attrakcióknak tekinthetők addig, amíg két további feltétel nem teljesül. Egyrészt szükség van bizonyos szolgáltatások kiépülésére; ezek lehetnek ún. élményszolgáltatások, amelyek célja az élmény fokozása, minőségének javítása pl. rendezvények, programok révén, másrészt pedig ún. szabadidős/utazási szolgáltatások, amelyek célja az attrakciók fogyasztásának lehetővé tétele pl. a megközelíthetőség, a szállás, a vendéglátás, a közbiztonság stb. biztosításával. Másrészt szükséges, hogy az adott attrakciónak megfelelő imázsa alakuljon ki, azaz minél többen rendelkezzenek róla pozitív elképzelésekkel (FORMÁDI K. –MAYER P. 2002). Vagyis a vonzerő fogalmának az általam vizsgált attrakciók nem minden esetben felelnek meg, így vonzerőleltárról sem igazán beszélhetünk. Ugyanakkor a figyelembe vett tényezők egy köre

több egyszerű attrakciónál, hiszen közönségcsalogató rendezvényeket, gasztronómiai szolgáltatásokat stb. is igyekeztem települési szinten feltárni.

A „vonzerőleltár” egyaránt áll terepbejárás útján meghatározható tényezőkből, valamint térképeken végzett mérések, távolság-meghatározások útján nyert adatokból. A Göcsej valamennyi települését felkerestem, az előre meghatározott vizsgálati elemeket tartalmazó táblázatok kitöltöttem, mindenhol fényképes dokumentációt készítettem. Sok esetben az egyes önkormányzatok, körjegyzőségek segítségét is igénybe vettem az információk pontosítása érdekében. A mérésekhez online formában fellelhető és papíralapú térképeket egyaránt igénybe vettem.

6. 1. Mutatócsoportok

Az összeállított leltár főbb témaköreit, illetve az azokban felsorolt elemeket úgy értelmeztem, mintha mutatócsoportok, és azon belüli mutatók lennének. Ehhez az kellett, hogy számszerűsíthetővé tegyük őket. Ezért azoknak az elemeknek/mutatóknak, amelyek az adott településen megtalálhatóak voltak, rendszerint (néhány esetben eltérő, lásd később) 1 pontot adtam, ahol nem voltak megtalálhatók, 0-t. A végén az eredményeket témakörönként/mutatócsoportonként összesítettem. Így lehetővé vált az egyes települések számszerű összehasonlítása és ezáltal rangsorolása, továbbá térképi ábrázolása is. Összesen 10 mutatócsoportot, s azokon belül 97 mutatót vizsgáltam. A figyelembe vett mutatócsoportok az alábbiak (1. táblázat):

1. táblázat
A vizsgálat mutatócsoportjai és lehetséges maximális pontértékei

I. Természeti környezet (9)	VI. Népi foglalkozások (9)
II. Épített környezet (19)	VII. Sportolási lehetőségek (9)
III. Megközelíthetőség (9)	VIII. Gasztronómia (6)
IV. Közintézmények (6)	IX. Mezőgazdálkodás (12)
V. Emlékművek (7)	X. Rendezvények (6)

I. Természeti környezet: A természeti környezet mai formáját a tájalkotó tényezők alakították ki. Jelenlegi állapotát befolyásolja most is a kéregszerkezet és a kőzetminőség, az éghajlat, a külső erők, a talaj- és növénytakaró, valamint az emberi tevékenység. Ezek együttes hatása alakítja ki a tájat. Egy-egy tájalakító tényező megváltozása újabb táj kialakulásához vezet (VERESS M. 2011). Éppen ezért mindenhol egyedi természeti tájjal találkozhatunk. A

természeti táj befolyásolja a települések szépségét, megítélését. Fontos tényezője lehet a turisztikai és rekreációs tevékenységek kiépítésének, szervezésének (pl. tavaknál horgász- és fürdőhelyek kialakítása, erdeinkben túraútvonalak létesítése stb.). Nemzeti Parkjaink a természeti táj védelméért jöttek létre. Vannak kisebb kategóriák is, mint például a helyi jelentőségű természetvédelmi területek, ahol a települési szinten fontos természeti értékek – pl. fasor – a meghatározók.

Amennyiben folyó vagy tó található a település közigazgatási határán belül, 2 pontot ért, minden más esetben 1 pontot adtam (2. táblázat).

2. táblázat
A „Természeti környezet” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Természeti környezet	
1. Patak (1)	5. Tanösvény (1)
2. Folyó/tó a településhatáron belül (2)	6. Túraútvonal (1)
3. Folyó/tó a településhatár 2 km-es körzetében (1)	7. Védett növény (1)
4. Erdei út (1)	8. Helyi természetvédelmi terület (1)

II. Épített környezet: Az épített környezet legalább olyan fontos a települések esztétikáját, turisztikai lehetőségeiket tekintve, mint a természeti. Az építkezési stílust nagyban befolyásolja az éghajlat, a rendelkezésre álló erőforrások, s nem utolsósorban a szokások, hagyományok. A különböző egyházi felekezetek – római katolikus, görög katolikus, református, evangélikus – templomokat építettek hitéletük gyakorlására. Nem minden falu rendelkezett azonban templommal, több község együttesen kapott egyet. Ezekben a falvakban volt fontos a haranglábak építése. Az előkelő réteg kastélyt, vagy kúriát építtetett magának. A kúria kisebb, mint a kastély, egyszerűbb alaprajzú, csak földszintes, kisebb parkban, kertben álló, díszesebb lakóház, a középnemesség otthona volt (BADÁL E. 1987). Az egyik legfontosabb elem ebben a kategóriában a népi építkezés. Az adott néprajzi tájra jellemző építkezési stílusokat fedezhetünk fel, melyeket döntően befolyásol, hogy a régióban milyen természetes építőanyagok – agyag, fa, kő – találhatók meg.

Az épített környezet az a kategória, amely az egyik leginkább kultúrahordozó, s reprezentálja a helyi társadalom kulturális-történeti jellemzőit, ezért a mutatócsoport nagy elemszáma ellenére minden, az adott településen előforduló vizsgálati szempontért 1 pontot adtam (3. táblázat).

3. táblázat
Az „Épített környezet” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Épített környezet	
1. Zsilipelt boronafalú kamraépület (1)	11. Torkospajta (1)
2. Füstökonyhás ház (1)	12. Boronapajta (1)
3. Lopott tornácos lakóház (1)	13. Tölgyfaboronából épült szalmatető templom (1)
4. Nyeregtető, díszített oromzatú téglaház (1)	14. Római katolikus templom (1)
5. Kódisállásos lakóház (1)	15. Görög katolikus templom (1)
6. Csonkakontyos lakóház (1)	16. Református templom (1)
7. Csonkakontyos zsuppos lakóház (1)	17. Evangélikus templom (1)
8. Kerített ház (1)	18. Kastély, kúria (1)
9. Sátortető, zsuppal fedett, előtornácos lakóház (1)	19. Harangláb (1)
10. Négy oldalról kerített boronaház (1)	

III. Megközelíthetőség: Az egyes települések elérhetősége érdekes kérdés a falusi turizmus kapcsán. A vendégek ugyanis alapvetően az elzárt, csendes, nyugodt, a civilizációs hatások nagy részétől mentes pihenési környezetet keresnek. Ugyanakkor megítélésem szerint a Göcsej országon, s megyén belüli közlekedés-földrajzi helyzete már önmagában biztosítja ezt a lehetőséget, s az esetleges közlekedési útvonalaktól mért távolabbi fekvés már inkább jelentene hátrányt, mint előnyt a látogatói létszám tekintetében.

Az olyan településeket, amelyen főút megy keresztül 3 pontot, amely a főúttól 5 kilométeren belül található 2 pontot és a 10 kilométeren belül elhelyezkedő községek 1 pontot kaptak (4. táblázat). A vasútvonal jelentéktelenebbnek számít olyan tekintetben, hogy országszerte kevesebb településre jut el, mint a közút, illetve zárt pályán folyik rajta a közlekedés. Hazánk erdei kisvasútjai többnyire állami kézben vannak és csak kevés számú utazóközönség kiszolgálására alkalmas.

4. táblázat
A „Megközelíthetőség” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Megközelíthetőség	
1. Főútvonal mellett (3)	4. Vasútállomás (1)
2. Főútvonal 5 km-en belül (2)	5. Erdei kisvasút (1)
3. Főútvonal 10 km-en belül (1)	6. Kerékpárút (1)

IV. Közintézmények: A közintézmények jelentőségét az adja, hogy egyrészt segítik a vendég kapcsolatlétesítését az otthonmaradt barátokkal, rokonokkal (teleházak), másrészt a szabadidő-

eltöltéshez is fontos adalékul szolgálhatnak (pl. könyvtár), nem utolsósorban akár segítve a falu történelmének, hagyományainak megismerését is (pl. tájház, múzeum).

Minden vizsgálati elem a mutatócsoporton belül 1 pontot ért (5. táblázat).

5. táblázat.

A „Közüntézmények” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Közüntézmények	
1. Faluház, közösségi ház (1)	4. Mozi (1)
2. Teleház (e-pont) (1)	5. Múzeum (1)
3. Könyvtár (1)	6. Tájház (1)

V. Emlékművek:Lényegében az épített környezet részét képezik, ugyanakkor külön kezelésük mellett szól, hogy attól eltérően elsősorban a település múltjának egyes mérföldköveit jelentik, néprajzi jellegzetességektől többnyire függetlenül. Vonzó hatásuk ugyanakkor ezen építményeknek is lehet, s közönségcsalogató szerepükkel hozzásegíthetnek a valóban autentikusnak számító vonzótényezők megismeréséhez, feltárásához. Világháborús emlékmű a legtöbb magyarországi településen található, a faluból származó elesett katonáknak állítanak emléket. Trianon okán is gyakori a szobor- vagy emlékműállítás, igaz, már kisebb gyakorisággal. Számos községben országszerte a honfoglalás 1000. évfordulójára millenniumi emlékművet vagy emlékparkot létesítettek. Útszéli keresztek, kopjafák is sok településen vannak, sőt, akár egy településen belül többet is felfedezhetünk.

Minden vizsgált elem helyi előfordulásáért 1 pontot kapott az adott göcseji falu (6. táblázat).

6. táblázat

Az „Emlékművek” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Emlékművek	
1. I. -II. világháborús emlékmű (1)	5. Kopjafa (1)
2. Millenniumi park, emlékmű (1)	6. Olajhímbe (1)
3. Trianoni emlékmű (1)	7. Híres emberek szülőháza, emléktáblája (1)
4. Útmenti kereszt (kő, fa) (1)	

VI. Népi foglalkozások: A különböző tradicionális népi foglalkozások, mesterségek gyakorlása pozitív vonzótényezőnek számít. Sokan épp ezért keresik a falusi turizmus nyújtotta lehetőségeket, pihenést. A vendég bekapcsolódhat pl. a szövés-fonás, hímzés, kosárfonás folyamatába, s életre szóló élménnyel, s nem utolsósorban gyakorlati tudással gazdagodva térhet haza, s terjesztheti az adott település jó hírét.

Minden figyelembe vett népi foglalkozás, amely a falvakban megtalálható, 1 pontot ért az elemzés során (7. táblázat).

7. táblázat
A „Népi foglalkozások” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Népi foglalkozások	
1. Fazekasság (1)	6. Csuhéhántás (1)
2. Szövés-fonás (1)	7. Kosárfonás (1)
3. Népi hímzés (1)	8. Virágkötés, koszorúkötés (1)
4. Gyapjúfonás (1)	9. Seprűkötés (1)
5. Tollfosztás (1)	

VII. Sportolási lehetőségek: Az aktív pihenés lehetőségének biztosítása újabb vonzó tényezőt jelenthet a falusi turizmus számára. A sport az egyik legfontosabb rekreációs és kikapcsolódási lehetőségnek számít. A tornatermek általában iskolákhoz kötődnek. Röplabdapálya, tekepálya és lőtér csak néhány településen fedezhető fel. A játszótér a kisgyermekek kikapcsolódását szolgálja. Ami szinte mindenütt előfordul – igaz eltérő méretben és minőségben, kiépítettségben –, az a futballpálya, ugyanis ez hazánk legnépszerűbb sportága, ezáltal a falvaink többségében is űzik e tevékenységet.

A különböző sportolási lehetőségek megléte 1-1 pontot jelentett a falvak számára (8. táblázat).

8. táblázat
A „Sportolási lehetőségek” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Sportolási lehetőség	
1. Tornaterem (1)	6. Lőtér (1)
2. Futballpálya (1)	7. Lovaglás (1)
3. Röplabda pálya (1)	8. Játszótér (1)
4. Tekepálya (1)	9. MotoCross pálya (1)
5. Strand (1)	

VIII. Gasztronómia: Hazánk számos néprajzi táján találkozhatunk speciális, az adott területre jellemző ételekkel és italokkal. Így vannak tipikus göcseji étek is, amelyekre lehet és érdemes is alapozni.

A mutatócsoport felülreprezentáltságának elkerülése érdekében – nagy elemszám, ugyanakkor kevés településen való előfordulás – a mutatónként adományozott pontszám minden jellegzetes göcseji étel- és italkülönlegesség esetén 0,5 pont volt (9. táblázat).

9. táblázat
A „Gasztronómia” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Gasztronómia	
1. Túróleves (0,5)	7. Göcseji dödölle (0,5)
2. Borkés bableves (0,5)	8. Hájas kráfli (0,5)
3. Göcseji húsgombóc leves, savanyú káposztával (0,5)	9. Kukorica darkedli (tarkedli) (0,5)
4. Zalai káposztás borított (0,5)	10. Pörkölt torta (0,5)
5. Tejfölös répa (0,5)	11. Galambfia párolva, sonkafelfújttal körítve (0,5)
6. Ludaskása (0,5)	12. Kandikó pecsenye (0,5)

IX. Mezőgazdálkodás: A különböző mezőgazdasági tevékenységek üzése lehetőséget biztosít arra, hogy a vendégek ne csak megismerjék e tevékenységeket, hanem aktív szereplőkké is válhassanak, az egyes munkálatokban tevékenyen részt vehessenek. A mintát alkotó legtöbb mezőgazdasági tevékenység nem néprajzi táj-specifikus, de attól még vonzereje jelentős lehet, ugyanakkor van olyan eleme is, amely tipikus göcseji kötődésű (pl. tökmagolajütés).

Minden mezőgazdasági tevékenység előfordulását, aktív művelését 1 ponttal értékeltem (10. táblázat).

10. táblázat
A „Mezőgazdálkodás” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Mezőgazdálkodás	
1. Lótenyésztés (1)	7. Kertészet (1)
2. Tehénészet (1)	8. Szőlőhegy, pincék (1)
3. Sertéstelep (1)	9. Borászat, préház (1)
4. Baromfitelep (1)	10. Pálinkafőzés (1)
5. Juh- és kecsketartás (1)	11. Gyümölcsaszalás (1)
6. Méhészet (1)	12. Tökmagolaj készítés (1)

X. Rendezvények: Jelentős vonzerőt kifejtő, táj-specifikus élményszolgáltatások tartoznak ide. Megkülönböztethetők a népi hagyományokat bemutató – fogathajtó verseny, arató- és cséplőverseny -, illetve a néprajzi táj területén termesztett növényekre épülő – szilvafesztivál, gombafesztivál – rendezvények.

Minden, az adott településen legalább évente egyszer megrendezésre kerülő esemény 1 pontot jelent a község számára (11. táblázat)

11. táblázat
A „rendezvények” mutatócsoport mutatói és pontértékei

Rendezvények	
1. Arató- és cséplőverseny (1)	4. Fogathajtó verseny (1)
2. Gombafesztivál (1)	5. Díjugrató verseny (1)
3. Szilvafesztivál (1)	6. Szüreti felvonulás, bál (1)

Az egyes elemzési szempontok jelentőségét az is adja, hogy a falusi szálláshelyek védjegyes minősítésének alkalmával lehetőség nyílik a szálláshelyek szakosodásának, specializációjának felmérésére. Ez segíti a turistákat abban, hogy az igényeiknek legmegfelelőbb szálláshelyet válasszák ki. A lehetséges szakosodási irányokban fontos szerepet játszanak a sportolási lehetőségek, mezőgazdasági munkák, aktív népi foglalkozások, étel- és italspecializációk (bioporta, egészségporta, aktív üdülés a falusi portán, üdülés lovas tanyán, üdülés boros/pálinkás gazdánál stb.).

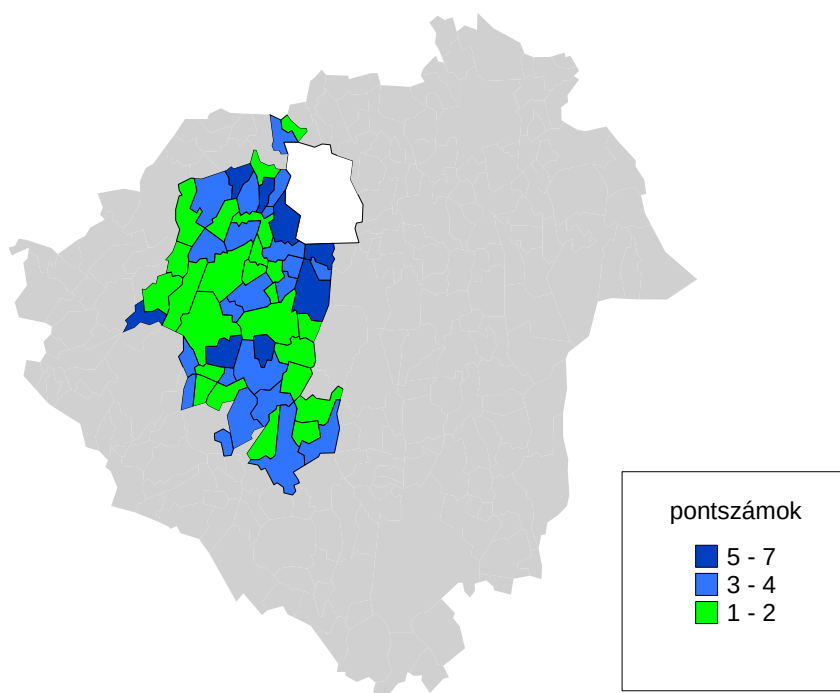
6. 2. Térinformatikai megjelenítés

A 10 mutatócsoport kiértékelését követően lehetővé vált a települések rangsorolása, így pedig megállapítható a göcseji falvak potenciális erősségei, lehetőségei. A 10 mutatócsoportban szerzett pontszámok összegzésével pedig egy összesített lista felállítására is sor került, amelynek az élmezőnyében tanyázó településeknek van értelemszerűen a legtöbb és legjobb adottságuk, lehetőségük a falusi turizmus kiépítésére, továbbfejlesztésére. A települések egyes mutatócsoportokban, illetve az összesítésben elért eredményeit a Mapinfo elnevezésű térinformatikai szoftver felhasználásával térképen is ábrázoltam. Zalaegerszeg – mivel falusi szálláshely itt nem hozható létre – a Göcsej települései között ábrázolva van ugyan, de mindegyik térképen fehér szín jelöli.

7. A göcseji falvak turisztikai lehetőségei

7. 1. Természeti környezet

Kedvező adottságú természeti környezettel elsősorban a Zalaegerszeg körül fekvő települések rendelkeznek. Abból adódik ez, hogy Zalaegerszegtől déli irányba a Felső-Válicka, nyugati irányban pedig a Zala-folyó kanyarodik, illetve a legjobban teljesítő falvak mindegyikében találkozhatunk valamilyen vízfelülettel.

4. ábra

A „Természeti környezet” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Gócsban

A szép, vonzó környezet megközelíthetőségét segítik a különböző erdei utak, túraútvonalak, amelyek azonban nem találhatók meg mindenütt. Természetvédelmi oltalom alatt álló terület pedig kifejezetten kevés a Gócsban. A mutatócsoportban legjobban szerepelt öt község közül csak Bak és Bocfölde közigazgatási területén találkozhatunk ilyennel (12. táblázat).

12. táblázat

A „Természeti környezet” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt göcseji település pontértékei

Település	Patak	Folyó/tó a településen	Folyó/tó 2km-en belül	Erdei út	Túra-útvonal	Term. védelmi terület	Össz
Bak	0	2	1	1	0	1	5
Zalabaksa	0	2	0	1	1	0	4
Bocföldre	0	0	1	1	0	1	3
Hottó	0	2	0	1	1	0	3
Kávás	0	2	0	1	1	0	3

Bak és Baktüttös természeti környezete lehet leginkább vonzó hatású a turisták számára, itt a különböző látnivalók elérhetőek, jól „használhatóak”. A Göcsej aprófalvas területei azonban rendszerint gyengébben teljesítettek ebben a kategóriában. Sem tavakkal, sem patakkal nem találkozhatunk itt. A túraútvonalak is hiányoznak. Ezeken a településeken rendszerint csak erdei utak vannak. Helyi természetvédelmi területeket sem fedezhetünk itt fel. Így a leggyengébben teljesítő települések (pl. Baktüttös, Iborfia, Keménfa, Kiskutas, Zebecke) csak 1-1 pontot tudtak elérni. Bakon számos vízfelülettel találkozhatunk a településen és azon kívül is egyaránt (1. kép). Erdei út és helyi jelentőségű természetvédelmi terület is vonzhatja a településre a túrázni vágyókat.

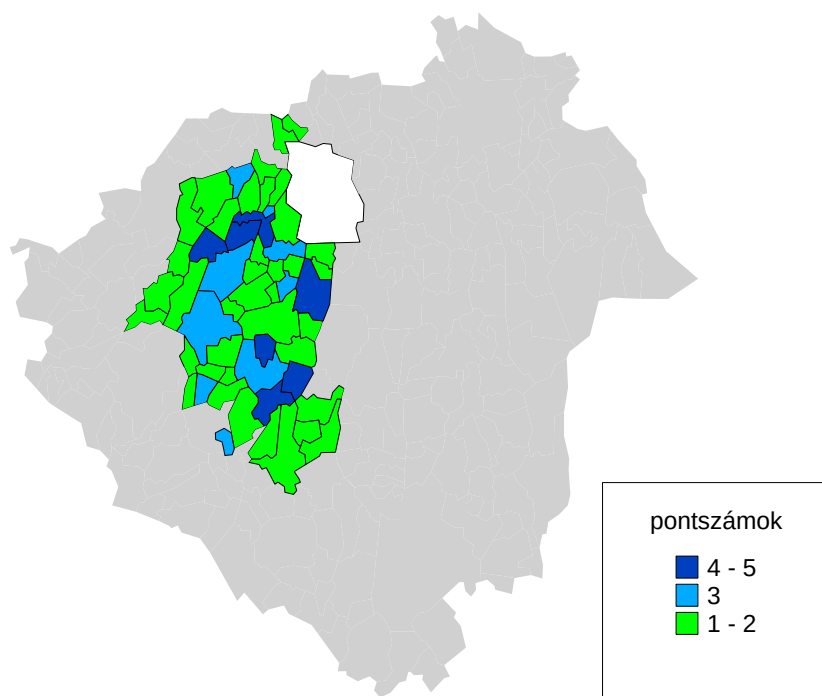

Forrás: saját felvétel

1. kép
A baki horgásztó

7. 2. Épített környezet

Az épített környezet egyes elemei között vannak olyanok, amelyek magas arányban, akár minden 4. – 5. településen előfordulnak. Ilyen a lopott tornácos lakóház (15 faluban), a kódisállásos ház (11 faluban) és a csonkakontyos lakóház (10 faluban). A mutatócsoportban legmagasabb pontszámot elért települések térbeli elhelyezkedése szórta, mint a természeti környezet esetében. Egyrészt jól teljesítettek a népi építkezés legrégebbi és legnagyobb hagyományával rendelkező ún. szeges települések, másrészt szintén jól szerepelt Bak, illetve Pusztaederics és Szentpéterföldre (5. ábra). Szembetűnő, hogy a természeti környezettel ellentétben a Zalaegerszeghez közeli falvak (Bocföldre, Kávás) itt gyengén teljesítettek. A nyugati és déli aprófalvas részeken (Keménfa, Pördeföldre, Kányavár) többnyire csak templomok, esetleg haranglábak fordulnak elő.

5. ábra

Az „Épített környezet” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Gócsban

Az öt, legmagasabb pontszámot elért göcseji falu mindegyikén találhatunk templomot és haranglábát. Kastély, illetve kúria csak Szentpéterföldén van közülük (13. táblázat).

13. táblázat
Az „Épített környezet” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt göcseji település pontértékei

Település	Lopott tornácos lakóház	Kódis-állásos ház	Csonkakontyos lakóház	Torkospajta	Templom	Kastély, kúria	Harangláb	Össz
Szentpéterfőldé	1	1	1	0	0	1	1	5
Kustánszeg	1	1	0	1	1	0	1	5
Bak	1	1	0	0	1	0	1	4
Milejszeg	0	0	0	1	1	0	1	4
Pusztaderics	0	1	1	1	1	0	1	4

Szentpéterföldén a népi építkezés több formáját is fellelhetjük, úgymint lopott tornácos lakóház, kódisállásos ház, csonkakontyos lakóház. Itt található a Dervalits család kúriája is, mely ma már igen rossz állapotban van. A település nem rendelkezik templommal, csak harangláb áll a községben. Emellett a falu határában egy gyönyörű vadászház áll (2. kép).

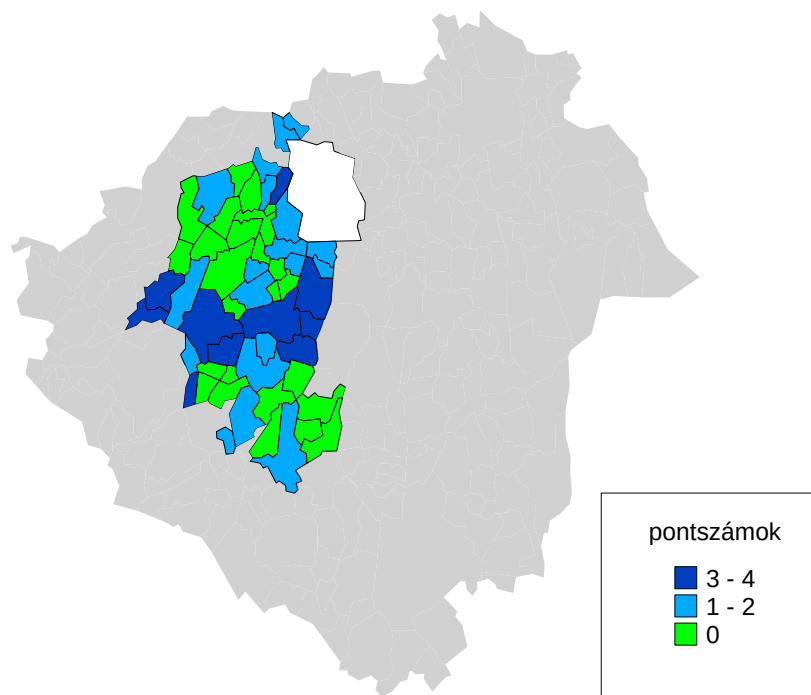
Forrás: saját felvétel

2. kép
Szentpéterfőldéi vadászház

7. 3. Megközelíthetőség

Göcsej területének középső, nyugat-kelet irányban hosszan elnyúló sávja rendelkezik a lekedvezőbb közlekedés-földrajzi helyzettel, köszönhetően a Lentit Keszthellyel összekötő 75-

ös főútnak (Bak, Zalatárnok, Csömödér településeket érintve), valamint a Zalaegerszeg-Rédics vasútvonalnak (Bocfölde, Sárhida). Szintén jól megközelíthetőek a Zalaegerszeg közelében fekvő községek is (6. ábra).

6. ábra

A „Megközelíthetőség” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Gócsban

Az öt legkedvezőbb értékekkel rendelkező falvak – Csömödér kivételével – főútvonalak 5 km széles sávjában fekszenek. Csömödér jelenti a kivételt, ahol 10 km-t kell megtenni a főútig, ennek ellenére előkelő pozíciót tudhat magáénak vasútállomásával, erdei kisvasútjával – Csömödéri Állami Kisvasút (3. kép) –és kiépített kerékpárútjával. A kisvasút köti össze a környék kirándulóhelyeit – zajdai erdő, csömödéri horgásztó – és turistaútvonalait egyaránt. A legjobb települések közül csak Nován nincs vasúti összeköttetés (14. táblázat).

Forrás: saját felvétel

3. kép
Csömödéri Állami Kisvasút

14. táblázat
A „Megközelíthetőség” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt göcseji település pontértékei

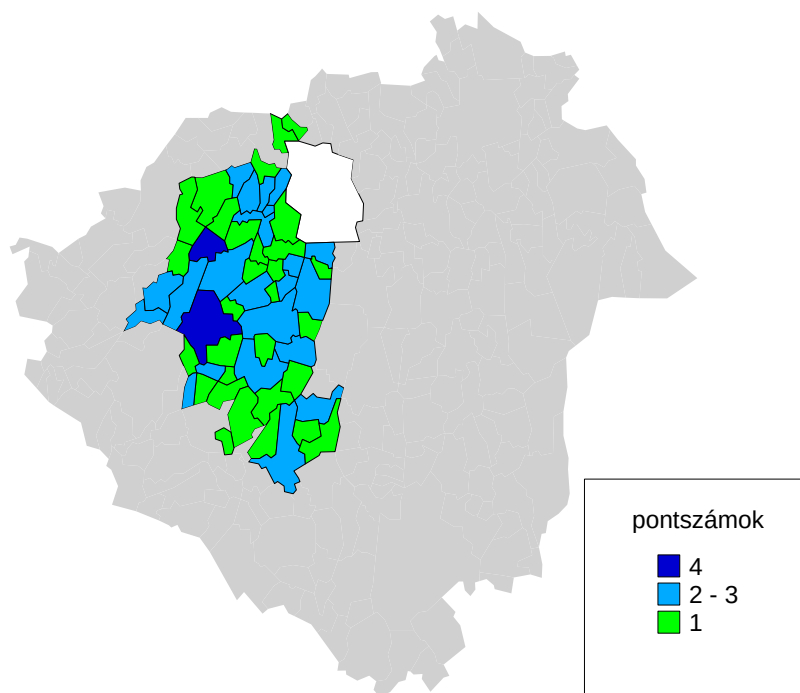
Település	Főútvonal mentén	Főútvonal > 5 km	Főútvonal > 10 km	Vasútvonal	Erdei kisvasút	Kerékpárút	Össz
Bak	3	0	0	1	0	0	4
Csömödér	0	0	1	1	1	1	4
Nova	3	0	0	0	0	0	3
Teskánd	0	2	0	1	0	0	3
Tófej	0	2	0	1	0	0	3

Vannak olyan göcseji településeink, amelyek a vizsgált közlekedés-földrajzi tényezők egyikével sem rendelkeznek. Ezek a néprajzi táj legeldugottabb, legnehezebben, sokszor rossz minőségű aszfaltozott alsórendű utakon megközelíthető falvai (Barlahida, Becsvölgye, Böde, Bucsuta, Csertalakos).

7. 4. Közintézmények

A közintézmények közül valamennyi göcseji településen találunk faluházat, sőt, nem egy községben (pl. Babosdöbréte, Baktüttös, Barlahida, Boncodföldre, Bucsuta) ez jelenti az

egyetlen helyi közintézményt. Laza korrelációs kapcsolat mutatható ki a közintézmények településenkénti sűrűsége és a lakónépesség száma között. Göcsej középső és nyugati települései a leginkább ellátottak e mutatócsoport elemeivel, két kiugró, viszonylag népesebb faluval: Kustánszeggel és Novával (7. ábra).

7. ábra

A „Közintézmények” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Göcsejben

A legjobban teljesítő települések mindegyikében van teleház, vagyis nyilvános internet elérési pont, illetve könyvtár is. Mozival a göcseji településeken nem találkozhatunk. Kustánszegen és Nován látogathatunk múzeumot. Tájházzal Kustánszeg büszkélkedhet (4. kép). Itt a szokásos faluház mellett fellelhetünk a településen teleházat, könyvtárat, múzeumot is (15. táblázat).

Forrás: saját felvétel

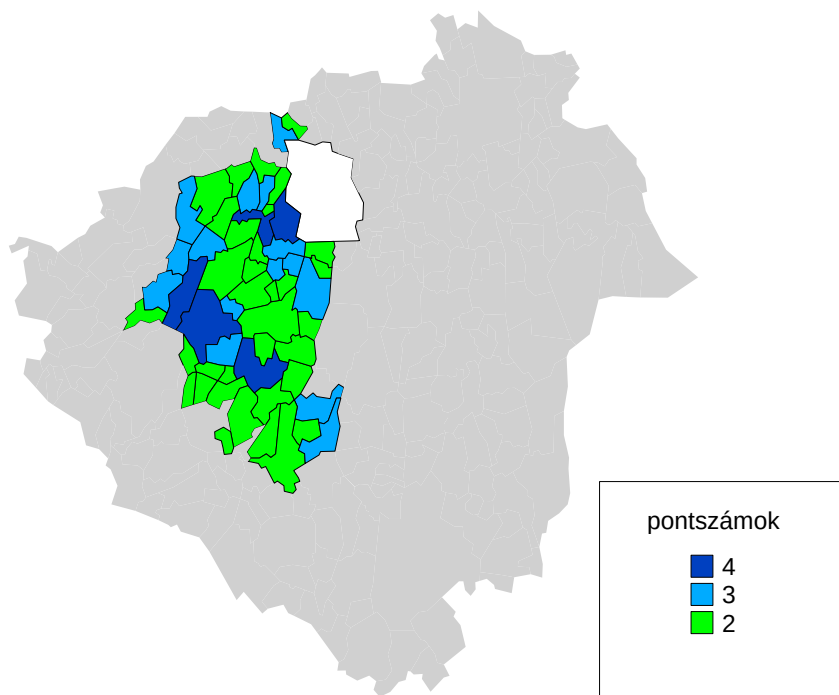
4. kép
Kustánszegi tájház

15. táblázat
A „Közüntézmények” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt göcseji település pontértékei

Település	Faluház, közösségi ház	Teleház (e-pont)	Könyvtár	Mozi	Múzeum	Tájház	Össz
Kustánszeg	1	1	1	0	1	1	5
Nova	1	1	1	0	1	0	4
Bak	1	1	1	0	0	0	3
Bánokszentgyörgy	1	1	1	0	0	0	3
Becsvölgye	1	1	1	0	0	0	3

7. 5. Emlékművek

A legtöbb emlékművel rendelkező göcseji falvak a néprajzi táj nyugati és délnyugati részén (pl. Pórszombat, Kustánszeg), valamint Zalaegerszeg szomszédságában (pl. Babosdöbréte, Csonkahegyhát) találhatók. Jól kivehető a térképen az a középén húzódó sáv, amely e funkció vonatkozásában a legszegényesebb településeket öleli fel (8. ábra).

8. ábra

Az „Emlékművek” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Göcsejben

Mind az 54 vizsgált göcseji településen van világháborús emlékmű és út menti keresztek, a többi, emlékezés célját segítő objektum térbeli eloszlása azonban nagyon szórt. Híres emberek szülőháza vagy emléktáblája látható Babosdöbréten, Bődén, Csömödéren és Nován. Ez utóbbi faluban trianoni emlékmű is áll. Millenniumi park vagy emlékmű Milejszegen és Gutorföldén van. A kategória első öt települése ugyanannyi pontszámmal rendelkezik, nincs tehát kiugró értéket képviselő falu (16. táblázat). Babosdöbréte kivételével a legjobban szerepelt községekben mind láthatunk kopjafákat. Milejszegen világháborús emlékmű és út menti keresztt, mint minden településen, itt is megtalálható, kuriózumként azonban olajhimbával is találkozhatunk a községben.

16. táblázat

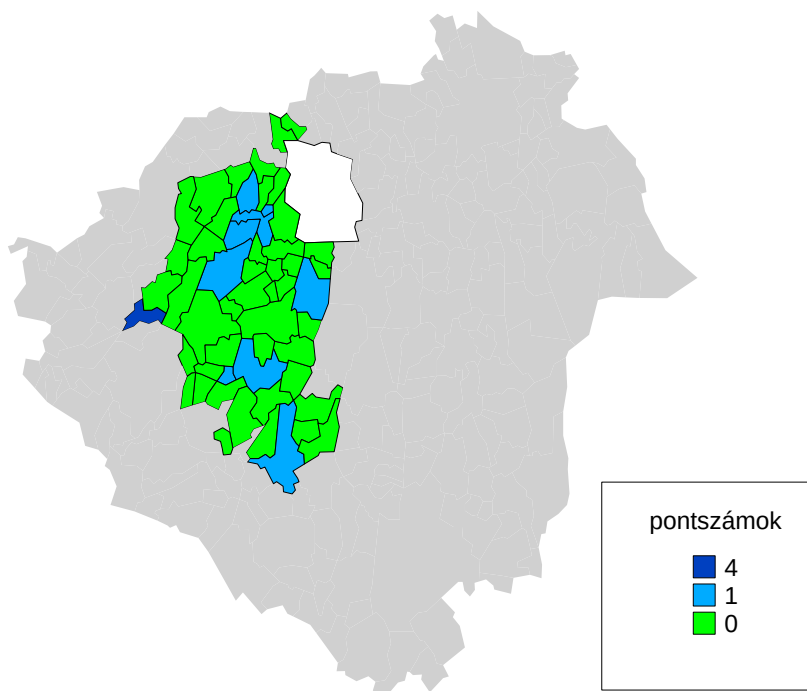
Az „Emlékművek” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt göcseji település pontértékei

Település	Világhábo- rús emlékmű	Millenniumi park, emlékmű	Trianoni emlékmű	Útmenti kereszt (kő, fa)	Kopja- fa	Híres ember szülőháza, emléktáblája	Össz
Babosdöbréte	1	0	0	1	0	1	4
Gutorfölde	1	1	0	1	1	0	4
Milejszeg	1	0	0	1	1	0	4
Nova	1	0	1	1	1	0	4
Szilvág	1	1	0	1	1	0	4

A Göcsej középső, illetve legdélebbi részein fekvő települések világháborús emlékművek és úti kereszt kivételével mást nem tudnak felmutatni, így a rangsor végén kaptak helyet (Baktüttös, Bánokszentgyörgy, Becsvölgye, Bocföldre, Boncodföldre stb.).

7. 6. Népi foglalkozások

A máig élő népi foglalkozások üzése, a mesteremberek egyes településeken való ténykedése komoly vonzó tényezője lehet a falusi turizmusban résztvevők számára. Leggyakoribb mesterség a fazekasság, hét göcseji községben találkozhatunk vele, mint például Becsvölgye, Gutorföldre, Bak, Bánokszentgyörgy stb. Kosárfonással Zalabaksán és Milejszegen foglalkoznak. A többi mesterséggel csak egy-egy településen találkozhatunk, Szövés, fonással például csupán Dobronhegyen. Elsősorban a szeges települések járnak élen a népi foglalkozások gyakorlásában, de az összes göcseji település közül messze kiemelkedik Zalabaksa (9. ábra).

9. ábra

A „Népi foglalkozások” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Göcsejben

Zalabaksán egyaránt találunk olyan személyt, aki népi hímzéssel, csuhéhántással, kosárfonással, virág- és koszorúkötéssel foglalkozik, s a helyi Népi díszítőművészeti szakkör,

vagy a kézműves ház keretein belül bárki számára elsajátíthatóak. Ennek az egyedülálló szervezésnek köszönhetően Zalabaksa az egyetlen település, ahol több klasszikusnak mondható foglalkozás is fellelhető. A többi település között számottevő különbségek nincsenek, a „legjobbak” közé már azzal is be lehetett kerülni, ha a figyelembe vett foglalkozások közül egy is megtelepedett az adott faluban (17. táblázat).

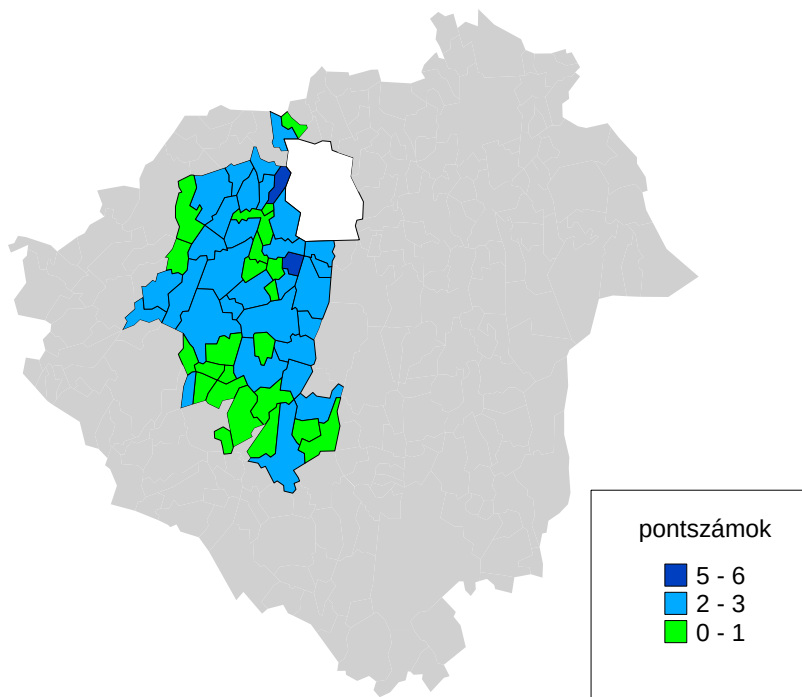
17. táblázat
A „Népi foglalkozások” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt göcseji település pontértékei

Település	Fazekasság	Szövés, fonás	Népi hímzés	Csuhé- hántás	Kosárfonás	Virágkötés, koszorúkötés	Össz
Zalabaksa	0	0	1	1	1	1	4
Bak	1	0	0	0	0	0	1
Dobronhegy	0	1	0	0	0	0	1
Milejszeg	0	0	0	0	1	0	1
Gutorfölde	1	0	0	0	0	0	1

A népi mesterségek lassan eltűnnek a hagyományaikat ápoló falvakból is, hiszen többnyire az idősebb generáció műveli őket, akik után a fiatalok már nem folytatják ezeket a szakmákat.

7. 7. Sportolási lehetőségek

A különböző, „hagyományos” falusi sportolási lehetőségek jó szolgálatot tehetnek kedvezőtlen időjárás esetén, de a falusi turizmus kapcsán jelentős aktív sportolási lehetőségek terén igen szegényes a göcseji községek kínálata. Bár minden második településen van kisebb-nagyobb labdarúgópálya, ezek nem igazán jelentenek megoldást a vendégek számára. A fedett tornatermek többnyire az általános iskolákhoz, ezáltal pedig a népesebb falvakhoz kapcsolódnak. Kivétel Szilvagy, ahol iskola nincs, de tornaterem van. Összességében azonban mégis az mondható el, hogy az alacsonyabb népességszám egyben kevesebb sportolási lehetőséget is jelent. A térképi ábrázolás markáns különbségeket nem tár fel, annyi rajzolódik csupán ki, hogy az apró- és törpefalvak értékei a legalacsonyabbak (10. ábra).

10. ábra

A „Sportolási lehetőségek” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Gőcsejben

A labdarúgópályák és tornatermek mellett jó pár faluban lehet tekézni is. Előfordul egy-egy speciálisabb sportág is, igaz, mindössze egy-két településen való koncentrálódással: strand és lőtér csak Gellénházán vehető igénybe, amely falu e mutatócsoport alapján felállított rangsorban első helyezést ért el (18. táblázat). A teke és a labdarúgás szerelmesei is megtalálják számításait a településen.

18. táblázat

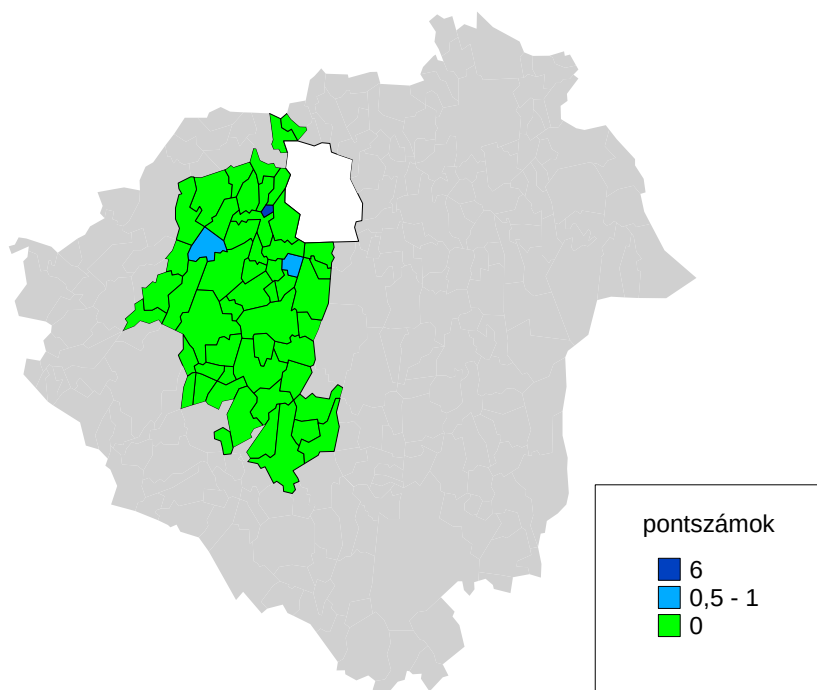
A „Sportolási lehetőségek” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt gőcseji település pontértékei

Település	Tornaterem	Futballpálya	Tekepálya	Strand	Lőtér	Játszótér	Össz
Gellénháza	1	1	1	1	1	1	6
Teskánd	1	1	1	0	0	1	5
Bak	1	1	0	0	0	1	3
Bánokszentgyörgy	1	1	0	0	0	1	3
Becsvölgye	1	1	0	0	0	1	3

Csupán két olyan gőcseji falu van, ahol semmiféle sportolási lehetőség nincs helyben: Gombosszeg és Iborfia. A két falunak együtt nincs 50 főt elérő lakosságszáma, mindketten – különösképpen a 8 fős Iborfia – extrém kicsi települések.

7. 8. Gasztronómia

A Göcsejre jellemző tájjellegű ételek készítése, illetve fogyasztása nagyon koncentráltan, mindössze egy-két településen jelenik meg, mint lehetőség (11. ábra).

11. ábra

A „Gasztronómia” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Göcsejben

Göcsej településein nem sok helyen találkozhatunk éttermekkel, illetve egyéb vendéglátó egységekkel, és ezeknek túlnyomó hányada egyáltalán nem szolgál fel tipikus göcseji ételkülönlegességeket. Mindösszesen három településen találkozhatunk göcseji ételkülönlegességekkel. Közülük is messze kiemelkedik Dobronhegy, lényegében az egyedüli göcseji falu, ahol a legtöbb, a Göcsejt reprezentáló étel kipróbálható (19. táblázat).

19. táblázat

A „Gasztronómia” mutatócsoportban legjobb helyezést elért három göcseji település pontértékei

Település	Túróleves	Börkés bableves	Ludaskása	Göcseji dődölle	Hájas kráfli	Pörkölt- torta	Össz
Dobronhegy	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	6
Gellénháza	0	0,5	0	0,5	0	0	1
Kustánszeg	0	0	0	0	0	0,5	0,5

Gellénházán és Kustánszegen találkozhatunk még tipikus göcseji ételt felszolgáló vendéglátó egységgel. Kustánszegen a kézműves pörkölttorták művészi igényességgel készülnek (5. kép)

Forrás: <https://www.facebook.com/ParaszaiPorkolttorta>

5. kép

Kustánszegi kézműves pörkölttorta

Dobronhegy jelentős a göcseji gasztronómia területén. Az itt található Kandikó Vendégház (6. kép) ápolja a göcseji ételkultúra hagyományait. A vendéglő étlapján számos hagyományos göcseji étel megtalálható.

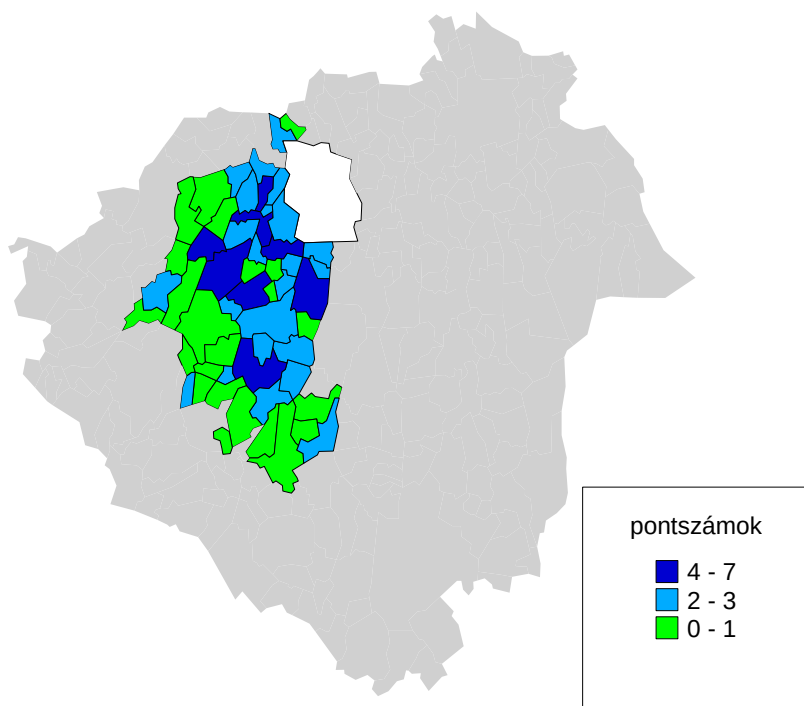
Forrás: saját felvétel

6. kép

Kandikó Vendégház Dobronhegyen

7. 9. Mezőgazdálkodás

Aktív, rendszerint családi vállalkozás keretében végzett, háztáji jellegű mezőgazdasági tevékenység a Göcsejnek elsősorban a Zalai-dombság területére eső részére jellemző. Számos dombvidéki településen szőlőhegyeket, pincéket alakítottak ki az évtizedek során. A néprajzi táj nyugati és déli területei e tevékenységek üzésében nem jeleskednek (12. ábra).

12. ábra

A „Mezőgazdálkodás” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Göcsejben

A göcseji mezőgazdálkodás egyik legtipikusabb formája a méhészkedés. Méhészettel szinte minden településen foglalkozik egy-egy gazda, mindössze két település kivételével (Iborfia és Zebecke). Szintén általánosan elterjedt a tehenészet, juh- és kecsketartás is. Gutorföldén található hazánk egyik leghíresebb ménese, a rádiházi Kabala Ménés. A nagylengyeli Farkas Pálinka készíti az egész országban méltán híres göcseji körtepálinkát. Egész Göcsej területén csak itt van pálinkafőzés. Gyümölcsaszalással több faluban, például Kustánszegen és Becsvölgyén, kertészettel szintén Becsvölgyén, illetve Bakon is találkozhatunk. A legsokoldalúbb mezőgazdasági tevékenység két településen, belül is Kustánszegen és Becsvölgyén honosodott meg (20. táblázat).

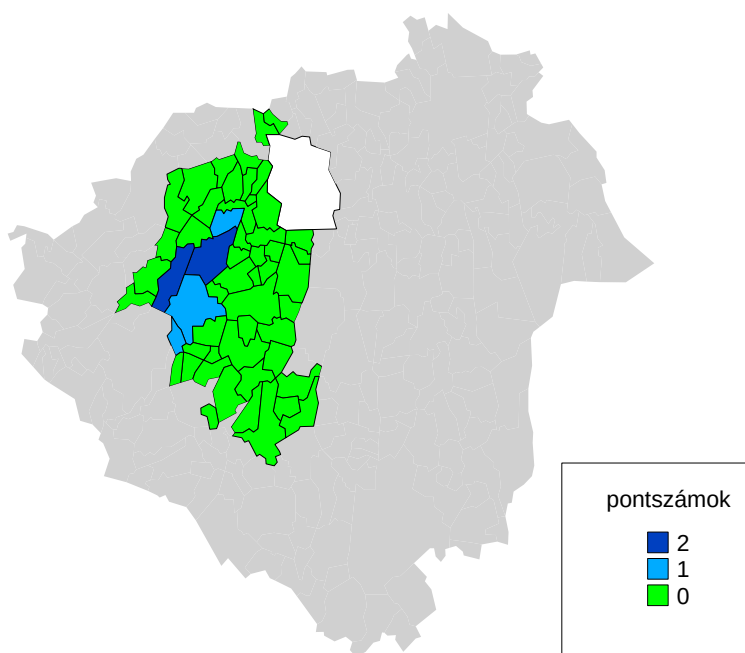
20. táblázat
A „Mezőgazdálkodás” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt göcseji település pontértékei

Település	Ménes, ló	Tehenészet	Juh- és kecsketartás	Méhészet	Kertészet	Szőlőhegy, pincék	Pálinkafőzés	Gyümölcsaszalás	Össz
Kustánszeg	1	0	0	1	0	1	0	1	7
Becsvölgye	0	1	1	1	1	1	0	1	6
Bak	0	0	0	1	1	1	0	0	4
Gutorfőde	1	0	0	1	0	1	0	0	4
Hottó	0	1	0	1	0	1	0	0	4

Becsvölgyén mind az állattenyésztés, mind a növénytermesztése jelentősnek mondható. Előbbire példa a falu tehenésze, a juh- és kecsketartás és a méhészet, utóbbira pedig a falu körül lévő szőlőhegyek és pincék, kertészetek és a komoly hagyományokra visszatekintő gyümölcsaszalás.

7. 10. Rendezvények

Hagyományos göcseji rendezvényeken csak a szegek környékén vehetünk részt. Az itt megszervezésre kerülő programok vagy egy népi hagyományt mutatnak be – arató- és cséplőverseny, díjugrató verseny –, vagy valamely gyümölcshez kapcsolódik (szilvafesztivál, szüreti felvonulás és bál). 54 faluban egyáltalán nincsenek legalább évenkénti gyakorisággal megtartott, turisták érdeklődésére is esetleg számon tartó rendezvények (13. ábra).

13. ábra
A „Rendezvények” mutatócsoport településenkénti pontértékei a Gocsejben

Két településen is – Becsvölgye és Szilvág – két-két rendezvényre kerül sor minden évben. Becsvölgyén fogathajtó és díjugrató versenyt, Szilvágyon pedig gombafesztivált és szilvafesztivált rendeznek. Csonkahegyhátan pár éve tartanak szüreti felvonulást. Hernyéken – hasonlóan Szilvágyhoz – szintén gombafesztivál képviseli a nagyobb rendezvényeket (21. táblázat). Ezt a térséget remek gombászó helyként tartják számon.

21. táblázat

A „Rendezvények” mutatócsoportban legjobb helyezést elért öt göcseji település pontértékei

Település	Arató és cséplő verseny	Gomba fesztivál	Szilva fesztivál	Fogathajtó verseny	Díjugrató verseny	Szüreti felvonulás, bál	Össz
Becsvölgye	0	0	0	1	1	0	2
Szilvág	0	1	1	0	0	0	2
Csonkahegyhát	0	0	0	0	0	1	1
Hernyék	0	1	0	0	0	0	1
Nova	1	0	0	0	0	0	1

A novai arató- és cséplőversenyre a Göcsej más részeiről is érkeznek hagyományőrző csoportok (7. kép).

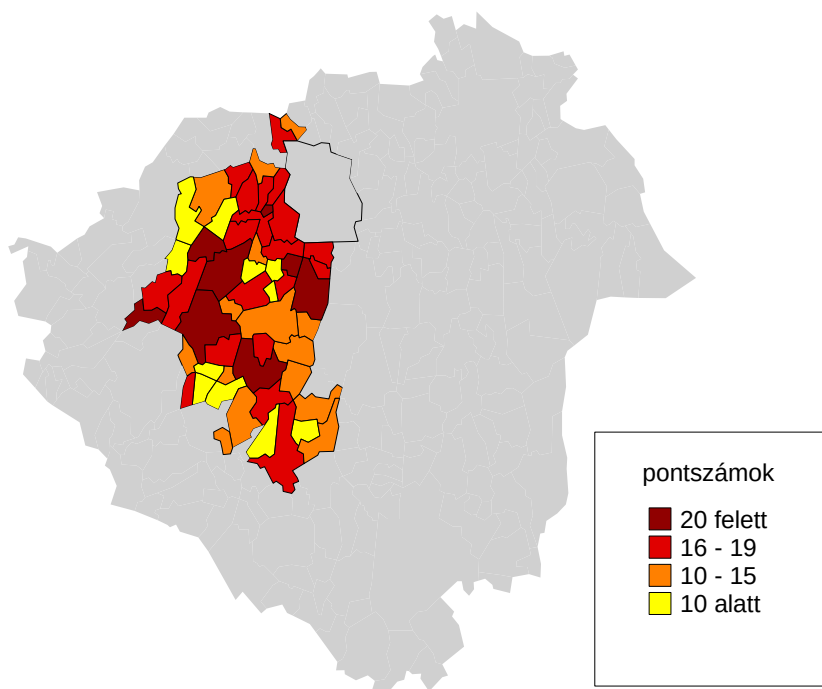
Forrás: saját felvétel

7. kép
Arató- és cséplőverseny Nován

Néprajzi tájunk többi községében csak a falunapok, búcsúk jelentik a főbb, helyi lakosságot megmozgató programokat.

7. 11. A göcseji falvak turisztikai lehetőségei – összefoglalás

A 10 mutatócsoportban kapott településenkénti pontszámok összegzésével kirajzolódik előttünk azon göcseji falvak köre, ahol a legtöbb turisztikai látnivaló, szabadidős és szórakozási lehetőség áll a potenciális turisták rendelkezésére. Ezek községek egy csoportját a Zalaegerszeg környéki községek jelentik, míg másik csoportját a szeges települések. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a törpefalvak nagy része nem sok és változatos vonzerő felmutatására képes (14. ábra).

14. ábra

A göcseji falvak által szerzett összesített pontszámok a tíz mutatócsoport alapján

Az 54 falu rangsorában legelőkelőbb helyezéseket Bak, Kustánszeg, Zalabaksa, Gellénháza és Dobronhegy szerzett (22. táblázat).

22. táblázat
Az öt legmagasabb összesített pontszámot elért göcseji falu mutatócsoportonkénti és
összesített pontértékei

Település	Term. k.	Épített k.	Megközelít- hetőség	Közüntéz- mények	Emlékmű	Fogl.	Sport	Gasztro.	Mezőgazd.	Rendez- vények	Össz
Bak	7	4	4	3	3	1	3	0	4	0	29
Kustánszeg	4	5	0	4	3	0	2	0,5	7	0	26,5
Zalabaksa	7	1	3	2	2	4	3	0	1	0	23
Gellénháza	4	3	1	3	3	0	6	0	3	0	23
Dobronhegy	3	2	0	3	2	1	1	6	3	0	22

E települések közül Bak és Kustánszeg a legtöbb mutatócsoportban jól szerepelt, míg a többiek egy-egy kategóriában nyújtottak kimagaslót, így Zalabaksa elsősorban természeti környezete nyújtotta lehetőségeivel, Gellénháza számos különböző, helyben üzhető sportágával, míg Dobronhegy gasztronómiai értékeivel tudja felhívni magára a figyelmet, számukra a megújulási, továbbfejlődési lehetőséget a falusi turizmus területén. A másik oldalon, a leggyengébben teljesített falvakat tekintve megállapítható, hogy egyik vizsgált elemzési szempontban sem tudtak kiemelkedni társaik közül. Ezek a falvak alacsony lélekszámú, elöregedő, fogyó települések, ahol úgy tűnik, a falusi turizmus sem fogja tudni megváltani a világot (23. táblázat).

23. táblázat
Az öt legalacsonyabb összesített pontszámot elért göcseji falu mutatócsoportonkénti és
összesített pontértékei

Település	Term. k.	Épített k.	Megközelít- hetőség	Közüntéz- mények	Emlékmű	Fogl.	Sport	Gasztro.	Mezőgazd.	Rendez- vények	Össz
Keménfa	1	1	0	1	3	0	1	0	1	0	8
Németfalu	1	1	0	1	2	0	1	0	2	0	8
Ortaháza	1	1	0	1	2	0	1	0	1	0	7
Zebecke	1	1	0	2	2	0	1	0	0	0	7
Iborfia	1	1	0	1	2	0	0	0	0	0	5

8. Összegzés

A falusi turizmust elsősorban olcsósága, környezetkímélő jellege, az agrártútermelés kiváltásában és a térségi válságkezelésben betöltött szerepe teszi egyre népszerűbbé Európában. Magyarországon az 1980-as évek közepe óta lehetünk szemtanúi újjáéledésének, s azóta mind törvényi szabályozásában, mind színvonalában és szolgáltatásaiban jelentős változásokon ment keresztül. Hazánk néprajzi tájai kiváló fogadóhelyszínei a falusi turizmusnak, hiszen számos olyan természeti, történeti és kulturális értékkel rendelkeznek, amely a vendégek részéről komoly érdeklődésre tarthat számot. Ezért választottam egy néprajzi táj, a Göcsej falusi turisztikai lehetőségeinek elemzését dolgozatom témájául. Göcsejben a települések mérete kicsi, jellemző a mezőgazdasági termelés, a kis, közepes és családi gazdálkodó egységek, az itt élők pedig megőrizték hagyományos értékrendjüket, tradícióikat. A figyelembe vehető turisztikai attrakciókat, potenciális vonzerőket tíz nagyobb csoportba soroltam be: természeti és épített környezet, elérhetőség kérdése, közintézmények, emlékművek, népi foglalkozások, sportolási és gasztronómiai kínálat, valamint a mezőgazdaság különböző ágazatai és végül az évente megrendezésre kerülő hagyományos göcseji rendezvények és nagyobb programok. Az egyes csoportokon belül az adott attrakció, szolgáltatás stb. megléte vagy hiánya alapján településenkénti pontozást végeztem, melyek összesítésével csoportonként és összesítve is számszerűen kimutathatóvá váltak a falusi turizmus fogadására leginkább alkalmassá tehető községek köre. Térbeli helyzetüket nézve ezek egyrészt a Zalaegerszeg környéki falvak, másrészt pedig az ún. szeges települések.

Göcsej falvai erősen differenciáltak a falusi turizmusból adódó lehetőségek kihasználásában. A legjobb eredményt elért települések egy része a legtöbb mutatócsoportban viszonylag jól szerepelt (Bak, Kustánszeg), vagyis kínálatuk komplexebb, sokszínűbb társaikénál, más részük viszont egy-egy kategóriában ért el kimagasló eredményt (Gellénháza: sportolási lehetőségek, Dobronhegy: gasztronómiai szolgáltatások, Zalabaksa: természeti értékek). A másik végletet a Göcsej legkisebb lélekszámú, előregedő törpefalvai jelentik, ahol megfelelő mennyiségű és színvonalú kínálat hiányában nem sok esély mutatkozik a falusi turizmus kibontakozására.

Irodalom

- BADÁL E. (1987): Kastélyok, kúriák Pest, Heves és Nógrád megyében, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 195 p
- BALOGH A. (2010): A településföldrajz aktuális kérdései, Néprajzi tájak földrajzi problematikái; Savaria University Press, pp. 87-104
- BAZSIKA E.- GYURICZA L. (2008): Néprajzi tájak „vándorlása” a magyarországi térképeken – Hetés, Göcsej, Őrség határainak vizsgálata geomorfológiai és nyelvföldrajzi vonatkozásokkal, 12 p
- BÍRÓ F. (1988): Göcsej; Budapest: Gondolat Kiadó, 295 p.
- BÍRÓ F. (2001): Göcsej, kalauz turistáknak és természetbarátoknak, B. K. L. Kiadó és Reklám Kft., Szombathely, pp. 36-42
- Bíró F. – A szegek világa; Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, Zalaegerszeg, 139 p.
- DANIS GY. (2003): A falusi turizmus helyzete. In: Kovács D. (szerk): A falusi turizmus hagyományai, Mezőgazda Kiadó, Budapest, pp. 73-75.
- FORMÁDI K.- MAYER P. (2002): Bevezetés a turizmusba társadalomtudományi megközelítésben, Pannon Egyetem, 127 p.
- GÖNCZI F. (1914): Göcsej s kapcsolatosan Hetés vidékének és népének összevontabb ismertetése. Kaposvár 689 p.
- GYŐRI R. (2006): A történeti régió fogalma, Comitatus, 2006/5. (XVI. évf.), pp. 5-13.
- HAJDÚ E. (1999): A turizmus főbb termékei és szolgáltatásai, Külkereskedelmi Főiskola, Budapest, 144 p.
- HALÁSZ I. (2001): Zala varázsa, Canissa, Nagykanizsa, 155 p.
- JANCSIK A. (2007): A kulturális és természeti erőforrások turisztikai hasznosításának előfeltételei. In: Dávid L. (ed.) A természeti és kulturális erőforrások turisztikai hasznosítása, Perfekt Kiadó Zrt., Budapest, pp. 92-137
- KATONA I. (1990): Magyar népművészeti – néprajzi útikalauz, Budapest, 288 p.
- KEMÉNYFI R. (2004): Földrajzi szemlélet a néprajztudományban. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 351 p.
- KERECSENYI E. (1979): Zala-megye néprajzi csoportjai, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Néprajzi Választmánya, Budapest, 40 p.
- KÓSA L. (1998): Paraszti polgárosodás és a népi kultúra táji megoszlása Magyarországon (1880-1920), Planétás Kiadó, Budapest, 456 p.

KOVÁCS D. (2003): „Falusi és vidéki turizmus” értelmezések a nemzetközi irodalomban. In: Kovács D. (szerk.): A falusi turizmus hagyományai, Mezőgazda Kiadó, Budapest, pp. 57-68.

KRAFTNÉ SOMOGYI G. (1995): Falusi turizmus, álom és valóság, tanulmány, 351 p.

LENGYEL M. (2004): A turizmus általános elmélete, Heller Főiskola, Budapest, 525 p.

MAROSI S. (1980): Tájkutatói irányzatok, tájértékelés, tájtipológiai eredmények különböző nagyságú és adottságú hazai típusú területeken, Akadémiai doktori értekezés, kézirat, Budapest, 162 p.

ORTUTTAY GY. SZERK. (1977): Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 4596p.

PISZTER G. (2009): Az Ormánság kutatástörténete és a lehatárolási kérdései. In: Reményi P. – Tóth J. (szerk.): Az Ormánság helye és lehetőségei. IDResearch Kiadó, Pécs, pp. 56-69.

TÓTH J. (2004): Kell-e nekünk a régió? In: Hitseker M. – Szilágyi Zs. (szerk.): Mindentudás Egyeteme 3. Kossuth Kiadó, Budapest, pp. 193-212.

VERESS M. (2011): Általános természeti földrajz; NYME TTK Természetföldrajzi Tanszék,

ZENTAI Z. (2001): Göcsej, kalauz turistáknak és természetbarátoknak, B. K. L. Kiadó és Reklám Kft., Szombathely, pp. 4-13.

Internetes források:

www.fatosz.eu

www.kiskutas.hu

www.casa-mia.at